॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥

लालाशिब्बामल्लाधिकारेवैशाखमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ आषाढ प्र. २१

आषाढमासप्रारम्भः

स्पृष्टास्पृष्टिंपरद्रोहं द्वादश्यांपरिवर्जयेत् अनेनविधिना राजन्विहितेयंवरूथिनी रात्रौजागरणंकुर्यात्पूजितो
मधुसूदनः सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिपरमांगातिम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्त्तव्यापापभीरुभिः आदित्यत
नयाद्भीतैर्नरैर्देववरूथिनी पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् सर्वपातकनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयतेइतिभवि
ष्यपद्मयोर्वैशाखकृष्णावरूथिन्येकादशीव्रतकथा वैशाखकृष्णद्वादश्यांतिथीशपूजात्वेनहरिपूजाभोजनदक्षि
णादिभिर्वैष्णवद्विजानांपरिचर्याकार्या वैशाखकृष्णत्रयोदशीगौरीकल्पादि अत्रापिकल्पादिकृत्यत्वेनश्राद्धदानादे
रक्षयफलकल्पादिगुणप्रतिपादनात् वैशाखकृष्णचतुर्दश्यांमासशिवरात्रिचतुर्दशीव्रतांगत्वेनवर्षशिवरात्रिव्रतव
दुपवासजागरणप्रहरचतुष्टयपूजादिविधानंसर्वकृष्णचतुर्दशीषुकार्य्यम् वैशाखस्यामावास्यायां श्राद्धदानादिकं
विधेयम् अकरणेप्रत्यवायः आमास्याव्यतीपातपौर्णमास्याष्टमीषुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यत
इतिवैशाखकृष्णपक्षकृत्यनिर्णयः अथशुक्लपक्षकृत्यनिर्णयः वैशाखशुक्लप्रतिपदायाम् आरोग्यप्रतिपदा
व्रतांगत्वेन धातृनामानंसूर्यम् पूजाव्रतंचकुर्यात्तत्रातिथिपत्वेनवन्हिपूजामपिकुर्य्यात् वैशाखशुक्लद्वितीयायांनी
ललोहितकल्पादि तत्रकल्पादिश्राद्धदानादिविधानंकुर्यात् अत्रविशेषोनारदीये राधशुक्लद्वितीयायांभास्करंभवना
धिपंचतुर्वक्त्रस्वरूपंचसमभ्यर्च्यविधानतःभोजयित्वाद्विजान्भक्त्याभास्करंलोकमाप्नुयात् वैशाखशुक्लतृतीया अक्ष
यतृतीया इयंगौरीव्रतेपूत्तराकार्या रंभाख्यांवर्जयित्वातुतृतीयांद्विजसत्तम अन्येषुसर्वकार्येषुगणयुक्ताप्रशस्यते
इतिब्रह्मवैवर्त्तात् गणोत्रगणेशःतदेवाहचतुर्थीतृतीयाविद्धातृतीयाचतयापुनः कर्त्तव्याव्रतिभिस्तातधर्मकामार्थतत्परै
रितिस्कंदपुराणे द्वितीयाविद्धानिषेधप्रयोजकस्त्वत्रद्वितीयावेधोनत्रिमुहूर्तपरः किंतुकलाकाष्ठादिरूपोपि अतएवतृ
तीयाहगौरीव्रतेस्वल्पापिपराकार्याव्रतांतरेषुतुत्रिमुहूर्त्तवेधनत्याज्यत्वं द्वितीयायापित्रिमुहूर्त्तायाः पृथग्ग्राह्यत्वमि

तियदातुचतुर्थीयुताकिंचिदपिनलभ्यतेतदागौरीव्रतंत्रिमुहूर्त्तालाभेचइतरव्रतेष्वपिद्वितीयाविद्धापिग्राह्याएकादशीतृ
तीयाचषष्ठीचैवचतुर्दशीपूर्वविद्धापिकर्त्तव्यायदिनस्यात्परेहनीतिवृद्धवासिष्ठवचनात् अत्रसौभाग्यगौरीव्रतांगत्वेन
उमादेवीपूजादधिप्राशनं केवलगौरीव्रतांगत्वेनविजयागौरीपूजागोमयप्राशनंच इयंचत्रेतायुगादितत्र श्राद्धंनित्यं
काम्यंच युगादीन्प्रकम्यपानीययप्यत्रातिलैर्वीमिश्रंदद्यात्पितृभ्यः प्रयतोमनुष्यइतिविष्णुपुराणात् श्राद्धेत्वियम
परान्हव्यापिनीग्राह्यातस्यापरान्हकालवचनात् कालव्याप्तिशास्त्रस्यसर्वापेक्षयाव्यापकत्वात् अतएवअमावास्या
श्राद्धमुक्तंकालादर्शे एवंमन्वंतरादीनांयुगादीनांविनिर्णयः महालयस्यपक्षस्यह्यष्टकानामपिस्मृतइति यत्तुद्वेशुक्ले
द्वेतथाकृष्णेयुगादीकवयोविदुः शुक्लेपूर्वान्हिकग्राह्येकृष्णेचैवापराह्निक इतिवचनं तदपिउपक्रमकालपरं शु
क्लपक्षस्यपूर्वान्हे श्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः कृष्णपक्षेपरान्हेतुरौहिणंतुनलंघयेदितिवायवीयवचनात् रौहिणमुहूर्त्तंनलंघये
दित्युक्तं यद्वा शुक्लपक्षगतायुगादितिथिः पूर्वस्मिन्दिनेकुतपोत्तरादारभ्यप्रवृत्तोत्तरदिनेवृद्ध्याअपरान्हेपिकिंचित्वर्त्त
तेतदासंपूर्णाया अपराह्नव्यापित्वेनपूर्वदिनेनुगतायाएवग्राह्यताप्राप्तिः तदपवादत्वेनकुतपद्वयविद्धरूपएवपूर्वाह्न
व्यापिनी अपराह्नस्पर्शिन्युत्तरापिग्राह्येतिविधीयतेनचतदापराह्नशास्त्रस्यात्यंतबाधः अपराह्नेपिकिंचित्तस्या
विद्यमानत्वात् हेमाद्रिस्तुमन्वादिष्विवनिर्णयः समतयामन्वद्यायुगाद्याश्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वाहुत्वाच
दत्त्वाचजप्त्वानंतफलंलभेदितिभारतोक्तेः स्नानादौतूत्तराकेचित्तुवैशाखस्यतृतीयांयःपूर्वविद्धांकरोतिवै हव्यंदेवा
नगृह्णंतिकव्यंचपितरस्तथेतिगोभिलवचनाच्च श्राद्धेपिपूर्वाह्णव्यापिन्युत्तराकार्येतिवदंति तत्कालादर्शादिविरुद्धा
मयुक्तंच अपरान्हःपितृणांअपरान्हेतुपैतृकं अपरान्हेपितृक्रियेत्यादिवचनैरपरान्हकालत्वाभिधानात् कर्मणो
यस्ययःकालस्तत्कालव्यापिनीतिथिः तयाकर्माणिकुर्वीतह्रासवृद्धीनकारणमितिवाक्यादपराह्णव्यापिन्याएवश्रा

द्दग्राह्यत्वात् पूर्वलिखितगोभिलवचनंत्वनाकरं साकरत्वेपिपितृउद्देशेनक्रियमाणतर्पणादिविषयेव्याख्येयंनारद
वचनंतुद्देशुक्लेइतिवचनादेवव्याख्येयं इदंचयुगादिकृत्यंयुगादितिथिमध्यएवकर्त्तव्यं मन्वादौचयुगादौचग्रहणेचं
द्रसूर्ययोः व्यतीपातेवैधृतौचतत्कालव्यापिनीक्रियेति स्कंदपुराणात् अत्रकृत्यमुक्तं ब्रह्मपुराणे वैशाखेमासि
शुक्लायांतृतीयायांजनार्दनःयवानुत्पादयामासयुगंचारब्धवान्कृतं ब्रह्मलोकात्त्रिपथगांपृथिव्यामवतारयत् तस्यां
कार्य्योयवैर्होमो यवैर्विष्णुंसमर्चयेत्यवान्दद्याद्द्विजातिभ्यः स्वयंचप्राशयेद्यवान्पूजयेच्छंकरंगंगांकैलासंचहिमाल
यंभगीरथंचनृपतिममराणांसुखावहंस्नानंदानंतपःश्राद्धंजपहोमादिकंचयत् श्रद्धयाक्रियतेतत्रतदनंत्यायकल्पतेसिं
धोस्तीरेविशेषेणसर्वमक्षयमुच्यते होमश्चायंविष्णवेस्वाहा उपक्रमेतथादर्शनात् यवप्राशनंतद्विकारइतिवृद्धाः
विष्णुःवैशाखस्यतृतीयायामुपोषितोऽक्षतैर्वासुदेवमभ्यर्चयतानिवदत्त्वाच पापेभ्यःपूतोभवति यच्चतस्मिन्नहानिप्र
यच्छातितदक्षयत्वमाप्नोति अभ्यर्च्येतृतीयायामित्यन्वयः तेनोपवासोद्वितीयायामित्यर्थात् अक्षतैर्यवैः अक्षता
स्तुयवाः प्रोक्ताइत्यादिकोशात् भविष्येयमः वैशाखेशुक्लपक्षेतुतृतीयायांतथैवचगंगातोयेनरःस्नात्वासर्वपापैः
प्रमुच्यते भविष्यपुराणे इत्येषातिथिरित्येवंतृतीयालोकविश्रुता सदाविशेषतःपुण्यावैशाखेमासियाभवेत्ववारि
दानंप्रशस्तंस्यान्मोदकानांचभारत वैशाखेमासिराजेंद्रतृतीयाचंदनस्यच चंदनस्यदानंप्रशस्तमित्यनुषंगःदेवी
पुराणे तृतीयायांतुवैशाखेरोहिण्यर्क्षेप्रपूज्यच उदकुंभप्रदानेनब्रह्मलोकेमहीयते कलधौतंतथाचान्नंघृतंचापिविशे
षतः अस्यांदत्तमक्षयंस्यात्तेनेयंत्वक्षयास्मृता पूज्येतिदेवींदुर्गामिति क्रमात्तेनरोहिणीनक्षत्रयुक्तायामक्षयतृतीयायां
दुर्गापूज्यापूर्वोदितकुंभदानस्यब्रह्मलोकमहितत्वंफलमित्यर्थःकलधौतंहिरण्यदानस्याप्यत्राक्षयत्वंकलधौतान्नघृत
दानमत्यंतप्रशस्तमित्यर्थः तथाइत्येषाकथिताराजन्तृतीयातिथिरुत्तमा तृतीयायांतुवैशाखेब्रह्मलोकेमहीयते व

स्पृष्टास्पृष्टिंपरद्रोहं द्वादश्यांपरिवर्जयेत् अनेनविधिना राजन्विहितेयंवरूथिनी रात्रौजागरणंकुर्यात्पूजितो मधुसूदनः सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिपरमांगातिम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्त्तव्यापापभीरुभिः आदित्यत नयाद्भीतैर्नरैर्देववरूथिनी पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् सर्वपातकनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयतेइतिभवि ष्यपद्मयोर्वैशाखकृष्णावरूथिन्येकादशीव्रतकथा वैशाखकृष्णद्वादश्यांतिथीशपूजात्वेनहरिपूजाभोजनदक्षि णादिभिर्वैष्णवद्विजानांपरिचर्याकार्या वैशाखकृष्णत्रयोदशीगौरीकल्पादि अत्रापिकल्पादिकृत्यत्वेनश्राद्धदानादे रक्षयफलकल्पादिगुणप्रतिपादनात् वैशाखकृष्णचतुर्दश्यांमासशिवरात्रिचतुर्दशीव्रतांगत्वेनवर्षशिवरात्रिव्रतव दुपवासजागरणप्रहरचतुष्टयपूजादिविधानंसर्वकृष्णचतुर्दशीषुकार्य्यम् वैशाखस्यामावास्यायां श्राद्धदानादिकं विधेयम् अकरणेप्रत्यवायः आमास्याव्यतीपातपौर्णमास्याष्टमीषुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यत इतिवैशाखकृष्णपक्षकृत्यनिर्णयः अथशुक्लपक्षकृत्यनिर्णयः वैशाखशुक्लप्रतिपदायाम् आरोग्यप्रतिपदा व्रतांगत्वेन धातृनामानंसूर्यम् पूजाव्रतंचकुर्यात्तत्रातिथिपत्वेनवन्हिपूजामपिकुर्य्यात् वैशाखशुक्लद्वितीयायांनी ललोहितकल्पादि तत्रकल्पादिश्राद्धदानादिविधानंकुर्यात् अत्रविशेषोनारदीये राधशुक्लद्वितीयायांभास्करंभवना धिपंचतुर्वक्त्रस्वरूपंचसमभ्यर्च्यविधानतःभोजयित्वाद्विजान्भक्त्याभास्करंलोकमाप्नुयात् वैशाखशुक्लतृतीया अक्ष यतृतीया इयंगौरीव्रतेपूत्तराकार्या रंभाख्यांवर्जयित्वातुतृतीयांद्विजसत्तम अन्येषुसर्वकार्येषुगणयुक्ताप्रशस्यते इतिब्रह्मवैवर्त्तात् गणोत्रगणेशःतदेवाहचतुर्थीतृतीयाविद्धातृतीयाचतयापुनः कर्त्तव्याव्रतिभिस्तातधर्मकामार्थतत्परै रितिस्कंदपुराणे द्वितीयाविद्धानिषेधप्रयोजकस्त्वत्रद्वितीयावेधोनत्रिमुहूर्तपरःकिंतुकलाकाष्ठादिरूपोपि अतएवतृ तीयाहगौरीव्रतेस्वल्पापिपराकार्याव्रतांतरेषुतुत्रिमुहूर्त्तवेधनत्याज्यत्वं द्वितीयायापित्रिमुहूर्त्तायाःपृथग्ग्राह्यत्वमि

तैर्थिकंचकुर्यान्मासद्वयेपिचेति अपरपक्षोपिकृष्णपक्षः नतु महालयः तस्यतत्रनिषेधात् अथाशाखंकामस्तुतिंपठित्वा
संस्मृताहेचश्राद्धंतत्प्रतिवासरं मन्वादौचयुगादौचतन्मासोरुभयोरपीति वत्सरंक्रिय ः पूर्वस्थापितचंपकशाखा
वव्याचस्यौअत्रश्राद्धकरणेप्रायश्चित्तमृग्विधानेनयस्वपावामंत्रंचशतवारंतदाजपेत् यु रद्भिश्च युक्तकु
नैवचाप्यपयइति अत्रसमुद्रेस्नानंप्रशस्तंतदुक्तंपृथ्वीचंद्रोदये सौरपुराणेयुगादौचनरःस्नात्वा वल्लवणे दधो श्चद
हस्रप्रदानस्यकुरुक्षेत्रेहियत्फलं तत्फलंसमवाप्नोतिभूमिदानस्यचध्रुवमिति इयमेवतृतीयापरशुरामजयंती सा
दोषव्यापिनीग्राह्यातदुक्तंस्कांदेभार्गवार्चनदीपिकायां वैशाखस्यासितपक्षेतृतीयायांपुनर्वसौ निशायाः प्रथमेयामे रा
मारव्यसमयेहरिःस्वोच्चगैःषड्ग्रहैर्युक्तेमिथुनेराहुसंस्थितेरेणुकायास्तुयोगर्भादवतीर्णोभुविस्वयमिति दिनद्वयेतद्व्या
प्त्यावंशतःसमव्याप्तौचपरा अन्यथापूर्वैःतदुक्तं तत्रैवचभविष्ये शुक्लतृतीयावैशाखेशुद्धोपोष्यादिनद्वयेनिशायांपूर्वया
मेचेदुत्तरान्यत्रपूर्वकेति अथाक्षयतृतीयाव्रतविधिःभविष्ये श्रीकृष्णउवाच वैशाखस्यतृतीयायांश्रीसमेतंजगद्गुरुं
नारायणंपूजयेथाःपुष्पधूपविलेपनैरिति योस्यांददातिकरकान्वारिवीजसमन्वितान् प्रयातिपुरुषोवीरलोकान्वैहेम
मालिनः वीजमन्नं हेममालिनःसूर्यस्य बहुनात्रकिमुक्तेनकिंबह्वक्षरमालया वैशाखस्यसितामेकांतृतीयामक्षयांशृ
णु अस्यांस्नानंजपोहोमःस्वाध्यायःपितृतर्पणं दानंचक्रियतेतस्यांस्वल्पंवायदिवाबहु तत्सर्वमक्षयंप्रोक्तंतस्मात्सा
ह्यक्षयास्मृता आदिकृतयुगस्येयंयुगादिस्तेनकथ्यतेसर्वपापप्रशमनीसर्वसौभाग्यदायिनी पुरामहोदयेपार्थवणि
गासीत्सनिर्द्धनः तेनश्रुतावाच्यमानातृतीयारोहिणीयुता यदास्याद्बुधसंयुक्तातदासाहमहाफला तस्यांयद्दीयते
किंचिदक्षयंस्यात्तदेवहि इतिश्रुत्वातुगंगायांसंतर्प्यपितृदेवताः गृहमागत्यकरकान्सान्नानुदकसंयुतान् अन्नपू
र्णान्बृहत्कुंभानूजलेनविमलेनचयवगोधूमलवणान्सक्तून्दध्योदनंतथा द्राक्षाक्षीरविकारांश्चसहिरण्यान्स्वशक्तितः

व्र०र०
वैशा०
९

सुविशुद्धेनमनसाब्राह्मणेभ्योददौवणिक् भार्ययावार्यमाणोपिकुटुंबासक्तचित्तया तयातस्यास्थिरेसत्वेमत्वासर्वंविन
श्वरं धर्मासक्तमतिःपार्थकालेनबहुनाततः जगामपंचत्वमसौवासुदेवमनुस्मरन् ततःसक्षत्रियोजातःकुशावत्य
युधिष्ठिर बभूवचाक्षयातस्यसमृद्धिर्द्धर्मसंयुता इयाजसमहायज्ञैःसमाप्तवरदाक्षिणैः सददौगोहिरण्यानिदानान्य
न्यान्यहर्निशं बुभुजेकामतोभोगान्दीनांधांस्तर्पयन्शनैः तथाप्यक्षयमेवास्यलक्ष्ययंयातिनतद्धनं श्रद्धापूर्वंतृत
यायांयद्दत्तंविभवंविना इत्येतत्तेसमाख्यातंश्रूयतामत्रयोविधिः तृतीयांतांसमासाद्यसंतर्प्यपितृदेवताः एकभ
वंतदाकुर्याद्वासुदेवंप्रपूजयेत् उदकुंभान्सकरकान्सान्नान्सर्वरसैःसह ग्रैष्मिकंसर्वमेवान्नंसस्यंदानेप्रशस्यते छत्रो
पानत्समायुक्तंगोभूकांचनवाससां यद्यदिष्टतमंचान्यत्तद्देयमविशंकया एतत्तेसर्वमाख्यातंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि
अनाख्येयंनमेकिंचिदस्त्यस्तितेस्तुसदानघ अस्यांतिथौक्षयमुपैतिकृतंतुदत्तंतेनाक्षयेतिकथितामुनिभिस्तृतीया
उद्दिश्यदैवतापितृन्क्रियतेमनुष्यैस्तच्चाक्षयंभवतिभारतसर्वमेव अथविष्णुधर्मोक्तमक्षयतृतीयाव्रतं वैशाखशुक्लप
क्षेतुतृतीयायामुपोषितः अक्षयंफलमाप्नोतितेनसाप्यक्षयामतायदासाकृत्तिकोपेताविशेषेणप्रपूजिता तत्रदत्तंहुतंज
प्तंसर्वमक्षयमुच्यते अक्षयासातिथिस्तस्मात्तस्यांसुकृतमक्षयं अक्षतैः पूज्यतेविष्णुस्तेनसाप्यक्षयामता अक्षतैस्तु
नरःस्नातोविष्णोर्दत्वातथाक्षतान्सक्तूंश्चसंस्कृतांश्चैवदत्वाचभृगुनंदन एवमेवतृतीयायांसर्वासांतुफलंलभेत् इ
वैशाखशुक्लचतुर्थीकृत्यमनारदीये वैशाखस्यचतुर्थ्यांतुसंप्रपूज्यानिरुद्धकं यतिभ्योलांबुपा...णिदत्वाभीष्टंलभे...स्य
चतुर्मूर्तिव्रतान्येवंकृत्वाद्वादशवत्सरं उद्यापनविधानेनकर्तव्यंफलमिच्छता वैशाखपं...तचाखिल...
अथवैशाखपंचम्यांशिवंचाभ्यर्च्यभक्तितः सर्वनागगणैर्युक्तंसोभीष्टंलभतेफलमिति वै... साविस्तसृष्टंदसंरक्षकः धर्मा
वैशाखशुक्लषष्ठ्यांतुपूजयित्वाचकार्त्तिकं लभतेमातृजंसौख्यंनात्रकार्याविचारणा वैशा

शाखंकामस्तुतिंपठित्वा

रदीये वैशाखशुक्लसप्तम्यांजन्हुनाजान्हवीपुरा क्रोधात्पीतापुनस्त्यक्ताकर्णरंध्रात्तुदा... र्वैस्थापितचंपकशाखा

प्रत्यूषेविमलेजले गंधपुष्पाक्षताद्यैश्चसर्वैरेवोपचारकैः ततोघटसहस्रंतुदेयंगंगाव्रतंत्वि... दिश्चंपकशा... यक्तक

येत्स्वर्गमसंशयः गंगापूजनप्रकारस्तु दशहराप्रकरणेद्रष्टव्यः अत्रसप्तमीपूर्वान्हव्यापि... ह्यातिसमयम

निर्णयसिंधौतुशिष्टाचारान्मध्यान्हव्यापिनीग्राह्येत्युक्तम् अस्यामेवकमलसप्तमीव्रतं नारदीये कमलव्रतमप

प्रोक्तंतद्विधिरुच्यते तिलपात्रेतुसौवर्णंविधायकमलंशुभं वस्त्रयुग्मावृतंकृत्वागंधपुष्पादिनार्चयेत् नमस्तेपद्महस्तायनमस्तेविश्वधारिणे दिवाकरनमस्तुभ्यंप्रभाकरनमोस्तुते इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंसूर्येचास्तमुपागते सोदकुंभं तुतत्पात्रंकपिलांतुवियोजयेत् तद्दिनेतूपवासस्तुभोक्तव्यंचपरेहनि संभोज्यब्राह्मणान्भक्त्याव्रतसाफल्यमाप्नुयात् पाद्मेतु वसंतामलसप्तम्यांस्नातःसन्गौरसर्षपैः तिलपात्रेतुसौवर्णंनिधायकमलंशुभमित्युपक्रम्य एवंसंवत्सरंकृत्वान्तेसुवर्णकमलान्वितं सूर्यंशयनादिचदद्यात् सर्वसौख्यान्वितोभवतीतिकमलसप्तमीव्रतम् अस्यामेवसप्तम्यांनिंबसप्तमीव्रतं भविष्योत्तरे नारदीयेपि निंबव्रतंचतत्रैवतद्विधानमिदंशृणु निंबपत्रैःस्मृतापूजाभास्करस्य द्विजोत्तम खखोल्कायेतिमंत्रेणप्रणवाद्येननारद ओंखखोल्कायनमःअनेनसूर्यपूजनंनिंबपत्रभक्षणंचकुर्यात् निंबपत्रंततोश्णीयात् स्वपेद्भूमौचवाग्यतः द्विजान्परेन्हिसंभोज्यस्वयंभुंजीतबंधुभिः निंबव्रतमिदंचैतत्कर्तॄणांसर्वसौख्यदं भविष्योत्तरेच वैशाखशुक्लसप्तम्यांजितक्रोधोजितेंद्रियः निंबपत्रंततोश्णीयात्सप्तम्यांमंत्रतोनरः मंत्रस्तु निंबपल्लवभद्रंतेसुभद्रंतेस्तुसर्वदा ममापिकुरुभद्रंवैप्राशनाद्रोगहाभवेति इत्थंप्राश्यस्वपेद्भूमौदेवस्यपुरतोनृप अष्टम्यांभानुंपूजयित्वाब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयंभुंजीतेति निंबसप्तमीव्रतम् अस्यामेवशर्करासप्तमीव्रतं पद्मपुराणे पुलस्त्यउवाच वैशाखेशर्करानामसप्तम्यांश्रद्धयान्वितः प्रातःस्नात्वातिलैःशुक्लैःशुक्लमाल्यानुलेपनैः

स्थंडिलेपद्ममालिख्यकुंकुमेनसकर्णिकं तस्मैनमःसवित्रेति पुष्पंधूपंनिवेदयेत् स्थापयेदव्रणंकुंभंशर्करापात्र संयुतं शुक्लवस्त्रेणसंवेष्ट्यशुक्लमाल्यानुलेपनैः सहिरण्यंयथाशक्त्यामंत्रेणानेनपूजयेत् विश्वदेवमयोयस्माद्वेदवा दीतिपठ्यसे त्वमेवामृतसर्वस्वमतःपाहिसनातन पंचगव्यंततःपीत्वास्वपेत्तत्पार्श्वतःक्षितौ सौरसूक्तंजपंस्तिष्ठत्पु राणश्रवणेनवा अहोरात्रेगतेपश्चादष्टम्यांकृतनित्यकः तत्सर्वंवेदविदुषेब्राह्मणायनिवेदयेत् भोजयेच्छक्तितोवि प्रांछर्कराघृतपायसैः भुंजीतातैललवणंस्वयमप्यथवाग्यतः अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् वत्सरांतेपु नर्दद्यात् ब्राह्मणायसमाहितः शयनंवस्त्रसंवीतंशर्कराकलशान्वितं सर्वोपस्करसंयुक्तंतथैकांगांपयस्विनीं गृहंच शक्तितोदद्यात्समस्तोपस्करान्वितं सहस्रेणाथनिष्काणांकृत्वादद्याच्छतेनवा दशभिर्वात्रिभिर्वापिनिष्केणैकेन वापुनः पद्मंचशक्तितोदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः पद्मंसौवर्णं अत्रमंत्रः अमृतंपिबतावक्त्रात्सूर्यस्यामृत बिंदवःनिष्पेतुर्येःसमुत्पन्नाः शालिमुद्गयवेक्षवः शर्कराचपुनस्तस्मादिक्षुसारामृतोपमाइष्टारवेस्ततः पुण्याश र्कराहव्यकव्ययोः शर्करासप्तमीचैषावाजिमेधफलप्रदासर्वदुःखोपशमनीपुत्रसंततिवर्द्धिनी अस्यांतुशर्क रादानंशर्कराभोजनंतथा कर्तव्यंहिप्रयत्नेनव्रतमेतद्रविप्रियं यःकुर्यात्परयाभक्त्यासवैसद्गतिमाप्नुयात् कल्प मेकंवसेत्स्वर्गेततोराजाभवेत्परम् इदमपिचशृणोतियःस्मरेद्वापठतिसयातिसुरेश्वरस्यलोकं मतिमपिचददाति योजनानाममरवधूजनकिन्नरैःससेव्यः इतिपद्मपुराणेनारदीयेचशर्करासप्तमीव्रतम् ...म

वैशाखशुक्लाष्टमीकृत्यम् नारदीये वैशाखस्यसिताष्टम्यांसमुपोष्यचवारिभिः ...तेचाखिल...पराजितांस्य मांसीबालकचंदनैः स्नापयित्वार्चयेगंधाद्यैर्नैवेद्यंशर्करामयं कुमारीभोजयेच्चापिनव...सावित्सद्वृंदसंरक्षकः धर्मा र्थयविमानेनभ्राजमानोयथारविःलोकेषुविचरेद्विप्रदेव्याश्चैवप्रसादतः देवीपुराणेतु स...

वृषध्वजः प्रीयतामित्युक्त्वा दानसद्गुणार्थं शतनिष्कादिदक्षिणां यथाशक्ति दद्यात् विप्रो यथाशाखं कामस्तुतिं पठित्वा
देवस्येति यजुषा गृह्णीयात् ततो विप्रं स्वगृहात् विसृज्य गोमयादिरचिते मंडले यजमानः पूर्वस्थापित चंपकशाखा
युत कुंभस्थाद्भिराप्यायस्वेत्यष्टभिर्ऋग्भिः समुद्रज्येष्ठेत्यादिभिरष्टभिर्ऋग्भिरभिमंत्र्यताभिरद्भिश्चंपकशाखायुक्तकु
भस्थाद्भिरभिषिक्तः स्नायात् ततः पूर्वस्थापिता जीर्णपीतवस्त्रेणाङ्गप्रोक्षणं कृत्वा अहते वाससी परिधाय आचांतश्चंद
नादिना अलंकृतः शुद्धोहमिति भावयेत् अंगप्रोक्षणवस्त्रं कुंभसहितं चतुष्पथे प्रक्षिपेत् ततो अन्येभ्यो ब्रह्मणेभ्यो यथा
शक्ति दक्षिणां दत्त्वा अच्छिद्रमस्त्वित्वति वाचयेत् ततो ब्राह्मणेभ्यो भोजनं संकल्पयित्वा कृतस्य कर्मण ईश्वरार्पणं कुर्या
त् इति वैशाख्यां कृष्णाजिनदानविधिः॥ अस्यां ब्रह्मपुराणदानमुक्तं नारदीये एतद्ब्रह्मपुराणं तु भागद्वयसमन्वितं वर्णितं
सर्वपापघ्नं सर्वसौख्यप्रदायकम् सूतशौनकसंवादं भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् लिखित्वैतत्पुराणं यो वैशाख्यां हेमसंयुतं जल
धेनुयुतं वापि भक्त्या दद्याद् द्विजातये पौराणिकाय संपूज्य वस्त्रभोज्यविभूषणैः स वसेद्ब्रह्मणो लोके यावच्चंद्रार्कतारकमिति
मेषसंक्रांतौ गरुडपुराणदानमपि तत्रैव इत्येतद्गारुडं नाम पुराणं भुक्तिमुक्तिदम् कीर्तितं पापशमनं पठतां शृण्वतां न्
णाम् लिखित्वैतत्पुराणं तु विषुवे यः प्रयच्छति सौवर्णहंसयुग्माढ्यं विप्राय स दिवं व्रजेत् इति गरुडपुराणदानं अत्रै
व मत्स्यपुराणदानमपि नारदीये लिखित्वैतत्पुराणं तु हैममत्स्यसमन्वितम् विप्रायाभ्यर्च्य यो दद्यात्स याति परमं
पदम् मत्स्यपुराणेपि विषुवद्धेममत्स्येन धेन्वा चैव समन्वितम् यो दद्यात्पृथिवी तेन दत्ता भवति चाखिला इति मत्स्य
पुराणदानम् ॥ स्वस्ति श्री रणवीरसिंह धरणीपालो वदान्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सहृदं संरक्षकः धर्मा

धर्मविभागकृद्रघुपतेः पादांबुजार्चारतोंजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्क्ष्मांचिरम् १ रणवीरसिंहभूपेनका
रितेकृत्यसागरे अभूद्वैशाखकृत्यानांरम्योरत्नसमुच्चयः २ इतिश्रीसूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंह
महाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेवैशाखमासकृत्यरत्नसमुच्चयस्समाप्तः ॥ समाप्तोयंवैशाखमसः ॥ । ❋ ❋ ❋❋ ॥

॥ तत्सद्ब्रह्म ॥

सत्त्वात् शुक्लपक्षगतत्वाच्चवैषम्यनैकदेशयोगेऽधिकव्याप्तिमतीग्राह्याकृत्यरत्नावल्यामप्येवं दीक्षितोयत्तुदिनद्वये
व्याप्तावव्याप्तौवापूर्वापूर्वदिनेगौणकालव्याप्तेःसत्त्वात् परदिनेचतदभावादित्युक्तं यत्तुकैश्चिदुक्तंपूर्वदिने प्रदोषका
लव्यापिनीचतुर्दशीसद्भावे उत्तरदिने प्रदोषकालास्पर्शेपिउत्तरविद्धाग्राह्या अनंगेनसमायुक्तानैवोपोष्याचतुर्दशी
धनापत्यैर्वियुज्येततस्मात्तांपरिवर्जयेदितिवचनेन पूर्वविद्धानिषेधादिति तन्न एतद्वचनस्यहेमाद्रिमदनरत्नादि
सकलमहानिबंधेष्वलिखितत्वेनानादृतत्वात् अस्याएवंयोगविशेषणप्राशस्त्यमुक्तं नृसिंहपुराणे स्वातीनक्षत्रयो
गेचशनिवारेमहद्व्रतं सिद्धयोगस्यसंयोगेवणिजेकरणेतथा पुंसांसौभाग्ययोगेनलभ्यतेदैवयोगतःसर्वैरेतैस्तुसंयु
क्तंहत्याकोटिविनाशनं एतैर्योगैर्विनापिस्यान्मद्दिनंपापनाशनमिति अस्मिन्व्रतेसर्वेषामधिकारः सर्वेषामपिव
र्णानामधिकारोस्तिमद्व्रते मद्भक्तैस्तुविशेषेणकर्त्तव्यंमत्परायणैरितितत्रैवोक्तेः इदंचसंयोगपृथक्त्वन्यायेन सल-
त्वेपिदिनद्वये प्रदोषकालेसमव्याप्तिसत्त्वेपूर्वविद्धायानिषेधकत्वाच्च वैष्णवानांतुस्मरविद्धायानिषेधात्सर्वथाशुद्धै-
वोपोष्या तथाच हरिभक्तिविलासे बृहन्नारसिंहे वैशाखशुक्लपक्षस्यचतुर्दश्यांसमाचरेत् मज्जन्मसंभवंपुण्यंव्रतं-
पापप्रणाशनं स्वातिनक्षत्रयोगेनलभ्यतेदैवयोगतः सर्वैरेतैस्तुसंयुक्तंहत्याकोटिविनाशनं केवलंचप्रकर्त्तव्यंम-
द्दिनंफलकांक्षिभिः वैष्णवैस्तुनकर्त्तव्यास्मरविद्धाचतुर्दशीति आगमेपि प्रियेचतुर्दशीभौमेकर्त्तव्याकिल्विषापहा-
कामविद्धानकर्त्तव्यास्वातीभौमयुतायदीति इदंव्रतंनित्यंकाम्यंच वर्षेवर्षेतुकर्त्तव्यमितिवीप्साश्रवणात् तथाच-
विज्ञायमद्दिनंयस्तुलंघयेत्पापकृन्नरः सयातिनरकंघोरंयावच्चंद्रदिवाकरावित्यकरणेदोषश्रवणाच्च अपुत्रोलभ
तेपुत्रानित्यादिफलश्रवणाच्च इतिनृसिंहजयंत्याग्राह्यतिथिनिर्णयः अथाव्रकृत्यमुच्यते कृत्यरत्नावल्यां अथा-
स्याःसोद्यापनोव्रतविधिः अस्यांप्रातःकृत्यंविधायसूर्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्याचम्य प्राणानायम्योदङ्मुखोवारि

पूर्णंताम्रपात्रंगृहीत्वासंकल्पंकुर्यात् तदुक्तंहेमाद्रौ नृसिंहपुराणे नियमंचप्रकुर्वीतदंतधावनपूर्वकमिति दंतधावन
ग्रहणंप्रातःकृत्योपलक्षणं दंतधावनंचतृणपर्णादिनाद्वादशगंडूषैर्वाकार्यं उपवासदिनेदंतकाष्ठनिषेधात् निर्णयसिं
धौ दीक्षितएव संकल्परूपव्रतकर्मसमारंभेदिति नृसिंहपुराणोक्तेरिति मदनरत्नेप्येवमेव वस्तुतस्तुसंकल्पःप्रातरे
वकर्त्तुमुचितःप्रातः संकल्पयेद्विद्वानुपवासव्रतादिकमित्यादिवचनात् व्रतकर्मसमारंभेदिति नृसिंहपुराणोक्तेस्तु
व्रतस्यपूजादिरूपस्योपयोगियन्मंडपादिसामग्रीसंपादनंतत्परत्वात् तित्यकर्मसमारभेदितिपाठस्यैवबहुशोदृष्टत्वे
नतत्रव्रतप्रारंभानुक्तेश्च संकल्पमंत्रस्तत्रैव श्रीनृसिंहोग्रदंष्ट्रस्त्वंदयांकुरुममोपरि अथाहंचविधास्यामिव्रतंनिर्विघ्न
तांनयेतिनिर्णयसिंधौतु नृसिंहदेवदेवेशतवजन्मदिनेशुभे उपवासंकरिष्यामिसर्वभोगविवर्जितइतिसंकल्पमंत्रउक्तः
ततोव्रतस्थेनमिथ्यालापपाखंड्यादिसंभाषणवर्जनंकार्य्यं ततोमध्याह्नेनद्यादौ मृद्गोमयतिलोदकैः स्नात्वानित्यक
र्मानिर्वर्त्त्यगृहंगच्छेत् ततःसायंकालेगोमयोपालिप्तभूपृष्ठदेशेऽष्टदलंकृत्वा तत्रकलशंसंस्थाप्यसर्वतोभद्रंवाविरच
य्य आचार्यादिवरणंचविधाय कलशोपरि हैमींसुवर्णंनृसिंहप्रतिमांपलपलार्धार्धादिमितां लक्ष्मीप्रतिमांच सं
स्थाप्य अग्न्युत्तरपूर्वकंप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा मूलमंत्रेणवैदिकेन वज्रनखायविद्महे तीक्ष्णदंष्ट्रायधीमहि तन्नोनारसिं
हःप्रचोदयात् इतिगायत्र्यानाममंत्रेणचषोडशोपचारैःपूजयेत् तत्रादौपूजोपयोगित्वेननृसिंहमंत्रन्यासादिकमु
च्यते ॐनमःउग्रंवीरंमहाविष्णुंज्वलंतंसर्वतोमुखं नृसिंहंभीषणंभद्रंमृत्युमृत्युंनमाम्यहं अस्यमंत्रस्यब्रह्माऋ
षिरनुष्टुप्छंदःश्रीलक्ष्मीनृसिंहदेवता हंबीजंईंशक्तिःन्यासेविनियोगः ब्रह्मणेऋषयेनमः शिरसि अनुष्टुप्छंदसे
नमोमुखे श्रीनृसिंहदेवतायैनमोहृदये हंबीजायनमोगुह्ये ईंशक्तयेनमः पादयोः उग्रंवीरं अंगुष्ठाभ्यांनमः महा
विष्णुंतर्जनीभ्यांस्वाहा ज्वलंतंसर्वतोमुखंमध्यमाभ्यांवषट् नृसिंहंभीषणंअनामिकाभ्यांहुं भद्रंमृत्युमृत्युंकनि

ष्ठिकाभ्यांवौषट् नमोऽस्म्यहंकरतलकरपृष्ठाभ्यांफट् एवमेवहृदयादिष्वंगन्यासंकुर्यात् ततोध्यानंकुर्यात् नृसिंहंभ
जेजानुविन्यस्तबाहुंत्रिनेत्रंभुजेप्रोल्लसच्छंखचक्रंकृशानूपमंज्योतिषादीप्तदैत्यांशिरःशोभिदंष्ट्रासुदीप्तोग्रजिह्वम् १
वामांकेनृहरेःपूज्यालक्ष्मीभूषणभूषिता वामेपद्मधरादक्षबाहुनानृहरिंविभुं २ आश्लिष्यंतींशांतिमूर्त्तिमतोंगानिप्र
कल्पयेत् ध्यानांतरंचागमे माणिक्याद्रिसमप्रभांनिजरुचासंत्रस्तरक्षोगणं जानुन्यस्तकरांबुजंत्रिनयनंरत्नो
ल्लसद्भूषणं बाहुभ्यांधृतशंखचक्रमनिशं दंष्ट्रोग्रवक्रोल्लसन्ज्वालाजिह्वमुदग्रकेशनिचयंवंदेनृसिंहंविभुम् १
एवंध्यात्वामानसैरुपचारैःसंपूज्य शंखस्थापनं षट्कोणमंडले विधाय पूजांकुर्यात् आगच्छदेवदेवेशप्रह्ला
दवरदायक यावत्पूजांकरोम्यत्रतावत्त्वंसुस्थिरोभव सहस्रशीर्षेत्यावाहनं नानारत्नसमायुक्तंकार्त्तस्वरविभू
षितं नृसिंहदेवदेवेशस्वासनंपरिगृह्यतां पुरुषएवेदमित्यासनं २ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तो
यमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंपरिगृह्यताम् ३ नृसिंहाच्युतदेवेशलक्ष्मीकांतनमोऽस्तुते अर्घ्यंगृहाणदेवेशभक्तानांव
रदायक त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यम् ४ कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांत्वयादेवमयादत्तंहिभक्तितः त
स्माद्विराडित्याचमनम् ५ पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येसर्वसिद्धिदं पयोदधिघृतंगव्यंमाक्षिकंशर्करातथा पंचामृते
नस्नपनंगृहाणसुरसत्तम ६ आप्यायस्वेतिपयसा १ दधिक्राव्णेतिदध्ना २ घृतमितिघृतेन ३ मधुव्वातेतिमधु
ना ४ स्वादुःपवस्वेति शर्करया ५ एवंपंचामृतस्नानम् गंगाचयमुनाचैवनर्मदाचसरस्वती तापीपयोष्णीकृ
ष्णाचताभ्यःस्नानार्थमाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषंव्यदधुरितिस्नानम् ७ स्नानानं
तरमाचमनीयम् पीतांबरयुगंदेवसर्वकार्य्यार्थसिद्धये मयानिवेदितंभक्त्यानृसिंहवरदायक तंयज्ञमितिवस्त्रम् ८
लक्ष्मीकांतनमस्तेस्तुत्राहिमांभक्तवत्सल ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणासुरनाशक तस्मात्यज्ञात्संभृतमितियज्ञोपवी

पहरापरा अस्याव्रतप्रभावेनभस्मसात्पातकंभवेत् शृणुष्वराजशार्दूलकथांपापहरांपरां यस्याःश्रवणमात्रेणपा
पानांनिःकृतिर्भवेत् सरस्वत्यास्तटेराजन्पुरीभद्रावतीपुरा द्युतिमान्नामराजावैतस्यांराज्यंचकारह सोमवंशसमुद्भू
तोराजापरमधार्मिकः धनपालेतिनाम्नावैतस्याभूत्पुष्कलंधनं सकृष्णप्रीतयेत्यर्थमकरोद्धर्मसंचयं पुण्यान्याय
तनान्येवविविधानिचकारसः पंचैवपुत्रास्तस्यासन्सुरूपाश्चित्रसन्निभाः सुमनाद्युतिमांश्चैवमेधावीमतिरेवच पं
चमोधृष्टबुद्धिश्चमहापापरताःसदा वारस्त्रीषुचमद्येषुमांसेषुविविधंधनं पितुस्तेनक्षयंनीतमन्यायात्पितृसंचितंम
हापापरतोदुष्टःसोभूद्ब्राह्मणनिंदकः अभक्ष्यभक्षकोनित्यंपापासक्तमनाः सदा वैश्यास्कंधेक्षिप्यबाहुंवैश्यास्यंप
रिचुंबति जनेदृष्टिपथंप्राप्तेनलज्जामकरोत्खलः भ्रातृभिःसतदात्यक्तः स्वजनैर्जनेकनच गणिकाभिश्चसंत्यक्तोध
नहीनोगतादरः सर्वैर्यदापरित्यक्तस्तदाचिंतापरोभवत् किंकरोमिक्वगच्छामिकेनोपायेनसंप्रति जीवाम्यहंद्र
व्यहीनोभाग्यहीनोलघुस्ततः स्तेयकर्मकरिष्यामिस्वपितुर्नगरेधुना इतिसंचिंत्यतेनेत्थंमुषितंनगरंपितुः ज्ञात
श्चारैर्गृहीतोपिमुक्तोराज्ञस्तुगौरवात् एकदासनृपस्याग्रेनीतोनगररक्षकैः संप्रेष्यराज्ञाकाथतंक्रियतांनगराद्बहिः
राजाज्ञयातदैवाशुप्रापितोनगराद्बहिः पुरपार्श्वस्ततोरण्यंगहनंप्रविवेशह क्षुधितस्तृषितश्चैवबभ्रामसइतस्ततः
मृगयाकर्त्तुमारेभेमांसर्जीविविभूवसः शरांस्तीक्ष्णान्करेन्यस्यतूणीरंपृष्ठभागतः निर्दयत्वात्पापकर्मासबाणैरहन
न्मृगान् तत्रैवमुनिवर्योभूत्कौंडिन्योप्यचरत्तपः प्रत्यहंजाह्नवीतीरेस्नानार्थंसमुपाययौ वैशाखेमासिसस्नानंदानंच
विधिनाकरोत् कृत्वास्नानंजगामाशुमार्गेणस्वाश्रमंप्रति मार्गमध्येधृष्टबुद्धिंदुःखितंसंददर्शसः कौंडिन्यःकृपया
सद्यः स्पृष्टवान्गांगवारिणाततस्त्वयंयदास्पृष्टोमुनिनागांगवारिणा तदैवपुण्यवान्जातो धृष्टबुद्धिःप्रहर्षितः कौं
डिन्यंमुनिशार्दूलंविनयावनतोब्रवीत् व्रतंकथयमेस्वामिन्विनावित्तेनयद्भवेत् कौंडिन्यउवाच व्रतंतेकथयिष्यामिये

नपापक्षयोभवेत् वैशाखस्यसितेपक्षेमोहिनीनामनामतः एकादशीमहापुण्यानराणांपापनाशिनी मेरुतुल्यानिपापा
निक्षयंनश्यातितत्क्षणात् पातकानिक्षयंयांतिपंचाशल्लक्षजन्मनां तमांस्यर्कोदयेनैवमोहिन्यैकादशीव्रतात् इतिङ्र
त्वामुनेर्वाक्यंविधिदृष्टंयथाविधिः भक्त्याकरोद्दृष्टबुद्धिर्मोहिन्यैकादशीव्रतं सर्वपापंक्षयंनीतंव्रतेनानेनतेनवैजन्मांतेमो
क्षमापन्नोवभूवगरुडासनः ईदृशंकथितंराममोहिन्यैकादशीव्रतं माहात्म्यश्रवणादस्यागोसहस्रफलंलभेत् इति
कूर्मपुराणेपाद्मेचवैशाखशुक्लामोहिन्यैकादशीव्रतकथा वैशाखशुक्लद्वादश्यांधरणीव्रतेषुजामदग्न्यद्वादशीव्रतं दु
र्वासाउवाच वैशाखेप्येवमेवंतुसंकल्प्यविधिनानरः तद्वत्स्नानंमृदाकृत्वाततोदेवालयंव्रजेत् तत्र राध्यहरिंभक्त्या
मंत्रैरेभिर्विचक्षणः जामदग्न्यायपादौतुउदरंसर्वधारिणे मधुसूदनायेति कटिं मुरः श्रीवत्सधारिणे क्षत्रांतका
यबाहूचमणिकंठायकंठकं स्वनाम्नाशंखचक्रेतिशिरोब्रह्मांडधारिणे एवमभ्यर्च्यमेधावीप्राग्वैतस्याग्रतोघटं विन्य
सेद्वेष्टितंतत्रयुग्मेतत्रविशेषतः वैणवेनचपात्रेणतस्मिन्संस्थापयेद्धरिं जामदग्न्येनरूपेणकृत्वासौवर्णमग्रतः दक्षि
णेपरशुंचैवहस्तेतस्यचकारयेत् सर्वगंधैश्चसंपूज्यपुष्पैर्नानाविधैस्तथा ततस्तस्याग्रतःकुर्याज्जागरंभक्तिमान्नरः प्र
भातेविमलेसूर्येब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंनियमयुक्तस्ययत्फलंतन्निवोधमे आसीद्राजामहाभागोवीरसेनोमहाबलः
अपुत्रःसपुनस्तीव्रंतपस्तेपेमहाबलःचरतस्तुतपोघोरंयाज्ञवल्क्योमहामुनिःआजगाममहायोगीतंद्रष्टुंचाभियोगतः
राजोवाच कथंमेभवितापुत्रः स्वल्पायासेनवैद्विज एतन्मेकथयप्रीत्याभगवन्प्रणतस्यवैएवमुक्तोमुनिस्तेनपार्थिवे
नयशस्विना आचख्यौद्वादशींचेमांवैशाखेसितपक्षजां सहिराजाविधानेनपुत्रकामोविशेषतः उपोष्यलब्ध
वान्पुत्रंतेनपरमधार्मिकं योद्यापिकीर्त्यतेलोकेपुण्यश्लोकोनरोत्तमः प्रासंज्ञकफलंह्येतद्व्रतस्यास्यमहामुने यत्पु
त्रोजायतेनेनविद्यावान्कीर्तिरुत्तमा इहजन्मनिकिंचित्रंपरलोकेश्रुणुष्वमे कल्पमेकंब्रह्मलोकेउषित्वाप्सरसांगणैः

क्रीडित्वातेपुनःसृष्टौजायंतेचक्रवर्त्तिनः त्रिंशत्कल्पसहस्राणिजायंतेनात्रसंशयः इतिवाराहपुराणेधरणीव्रतेषुवैशाखशुक्लाजामदग्न्यद्वादशीव्रतकथा अस्यामेवद्वादश्यांयोगविशेषोहेमाद्रौपंचाननस्थौगुरुभूमिपुत्रौमेषेरविः स्यादिहशुक्लपक्षे मासाभिधानाकरभेणयुक्तातिथिर्व्यतीपातइतीहयोगः अस्मिंस्तुगोभूमिहिरण्यवस्त्रदानेनपापं परिहायसर्वं सुरत्वमिंद्रत्वमनामयत्वमर्त्याधिपत्वंलभतेमनुष्यइति पंचाननः सिंहमासाभिधानामाससंख्याभिधाना तिथिर्द्वादशी करभेणहस्तनक्षत्रेणयुक्ता अस्यामेवमाधवपूजनमुक्तं नारदीयेवैशाखशुक्लद्वादश्यांसोपवासोजितेंद्रियः संपूज्यमाधवंभक्त्यागंधाद्यैरुपचारकैः पक्वान्नतृप्तिजनकं मधुरंसोदकुंभकं विधायदद्याद्विधिवत्माधवः प्रीयतामिति वैशाखशुक्लत्रयोदश्यांकामदेवपूजाव्रतम् नारदीये राधाशुक्लत्रयोदश्यांकामदेवव्रतंस्मृतं तत्रगंधादिभिःकामंपूजयेदुपवासवान् प्रतिमासंततः पश्चा त्रयोदश्यांसितेदले एवमेवव्रतंकार्यंवर्षांतेगामलंकृतां दद्याद्विप्रायसत्कृत्यव्रतसांगत्वसिद्धये वैशाखशुक्लचतुर्दश्यांनृसिंहजयंतीव्रतं तदुक्तंवाराहपुराणे वैशाखस्यशुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमहातिथौ जयंतीतत्रकर्तव्यानृसिंहस्यद्विजोत्तमैरिति गोविंदार्णवे ब्राह्मे चतुर्दश्यांशुक्लपक्षेमासिमाधवसंज्ञके प्रादुर्भूतोनृपंचास्यस्तस्मात्तांसमुपोषयेदिति इयंप्रदोषव्यापिनीग्राह्या तदुक्तंमदनरत्ने हेमाद्रौ नृसिंहपुराणे वैशाखेशुक्लपक्षेतुचतुर्दश्यांनिशामुखे मज्जन्मसंभवंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशनं वर्षेवर्षेतुकर्त्तव्यंममसंतुष्टिकारकमिति टोडरानंदेस्कांदे वैशाखस्यचतुर्दश्यांसोमवारेनिलक्षके अवतारोनृसिंहस्य प्रदोषसमयेद्विज तथा च नृसिंहप्रसादोदाहृतं नृसिंहपुराणे वैशाखशुक्लपक्षस्यचतुर्दश्यांविवस्वति अस्तंगामिनिसर्वेषांपुरतस्तंभमध्यतः प्रबभूवमहाविष्णुर्नरसिंहाकृतिर्नृप तस्यांव्रतंनरैःकार्यंमहाविष्णोरतिप्रियमिति कूर्मसिंहौबौद्धकल्कीचसायमितिपुराणसमुच्चयात् दिनद्वयेप्रदोषव्याप्तावव्याप्तावेकदेश संकल्परूपव्रतोपक्रमकाल

॥ ॐस्वस्तिश्रीगणेशायनमः ॥ अथवैशाखमासेकृत्यनिर्णयः ॥ मेषसंक्रमणेपराः प्राक्चदशघ
टिकाः पुण्यकालः रात्रौचेत्प्रागुक्तोनिर्णयः मध्याविषुवतिप्रोक्ताइतिसामान्यनिनिर्णयेनारदीयवचनात् अत्रध
र्मघटादिदानम् पृथ्वीचंद्रोदये तीर्थेचानुदिनंस्नानंतिलैश्चपितृतर्पणम् दानंधर्मघटादिनांमधुसूदनपूजनम् माध
वेमासिकुर्वीतमधुसूदनतुष्टिदम् स्कंदपुराणे वैशाखेयःक्षिपेन्मासमेकभक्तेनमानवः सयातिश्रेष्टतांलोकेपूजितो
धनवानपि मत्स्यपुराणे वैशाखेपुष्पलवणंवर्जयित्वातुगोप्रदः भूत्वाविष्णुपदेकल्पंस्थित्वाराजाभवेदिह विष्णु
पदेविष्णुपुरे भविष्यपुराणे वैशाखेमासिराजेंद्रयःकुर्यान्नक्तभोजनम् दध्योदनंतुभुंजानोजितक्रोधोजितेंद्रियः गो
ष्टेसायमधःशायीनिशायामेकवस्त्रधृक् नियमेचयथोद्दिष्टंसामान्यंसर्वदाचरेत् महाभारते निस्तरेदेकभक्तेनवैशा
खंयोजितेंद्रियः आयुष्यंब्रह्मचर्य्यंचमहापातकनाशनम् निस्तरेदातिवाहयेत् ब्रह्मचर्य्यमत्रव्रतांगम् महापातक
नाशश्चात्रफलम् विष्णुधर्मोत्तरे हेमाद्रौ यःक्षिपेदेकभक्तेनवैशाखेपूजयेद्धरिम् नरोवायदिवानारीज्ञातीनांश्रेष्ट
तांव्रजेत् तत्रैव मार्कंडेयउवाच चैत्र्यांतुसमतीतायांयावन्मासंदिनेदिने पूजयेद्देवदेवेशंनृसिंहमपराजितम् हो
मंसिद्धार्थकैःकुर्यात् प्रत्यहंप्रयतोनरः वैशाख्यांकनकंदद्यात्त्रिरात्रोपोषितोनृप [ज्ञानावाप्तिकरंह्येतद्व्रतंवुद्धिविव
र्द्धनमिति तथाचात्रापूपदानम् तत्रच अपूपानांप्रदानेनवैशाखेसुखमश्नुते राजमार्त्तंडेपि तुलामकरमेषेषुप्रातः
स्नायीसदाभवेत् हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनमिति] पृथ्वीचंद्रोदयेविष्णुस्मृतिपाद्मयोः ॥ अथवैशाख
स्नानविधिः ॥ अत्रसौरोमासउक्तः अन्यत्रपक्षद्वयंपाद्मे मधुमासस्यशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः पंचदश्यांतु
मेवीरमेषसंक्रमणेपिवाः वैशाखस्नाननियमंब्राह्मणानामनुज्ञया मधुसूदनमभ्यर्च्यकुर्य्यात्संकल्पपूर्वकम् तत्रमं
त्रः वैशाखंसकलंमासमेषसंक्रमणेरवेः प्रातःसनियमःस्नास्येप्रीयतांमधुसूदनः मधुहंतुःप्रसादेनब्राह्मणानामनु

ग्रहात् निर्विघ्नमस्तुमेपुण्यंवैशाखस्नानमन्वहम् प्रार्थनाच माधवेमेषगेभानौमुरारेमधुसूदन प्रातःस्नानेनमेनाथ
फलदोभवपापहन्निति तीर्थविशेषोपि तत्रैवोक्तः मेषसंक्रमणेभानोर्माधवेमासियत्नतः महानद्यांनदीतीर्थेनदे
सरसिनिर्झरे देवखातेतथास्नायादथप्राप्तेजलाशये दीर्घिकाकूपवापीषुनियतात्माहरिंस्मरन्इति संकल्पेचतीर्थनामग्राह्यम्
अज्ञातेतुविष्णुतीर्थमितिवदेत् तथाच तत्रैव यदानज्ञायतेनामतस्यतीर्थस्यभोद्विजाः तत्रेत्युच्चारणंकार्यंविष्णुतीर्थमिदंत्विति
तीर्थस्यदेवताविष्णुसर्वत्रापिनसंशयः अथान्योपिविशेषस्तत्रैवपाद्मे तुलसीकृष्णगौराख्यातयाभ्यर्च्यमधुद्विषं
विशेषेणतुवैशाखेनरोनारायणोभवेत् माधवंसकलंमासंतुलस्यायोर्चयेन्नरः त्रिसंध्यंमधुहंतारंतस्यनास्तिपुनर्भवः
तथाच प्रातःस्नात्वाविधानेनमाधवेमाधवप्रिये योश्वत्थमूलमासिंचेत्तोयेनबहुनासदा कुर्य्यात्प्रदाक्षिणंतंतुसर्वदेवाप्रियंततः
पितृदेवमनुष्यांश्चतर्पयेत्सचराचरं योश्वत्थमर्च्चयेदेवमुदकेनसमंततः कुलानामयुतंतेनतारितंस्यान्नसंशयः
कंडूयपृष्ठतोगांतुस्नात्वापिजलतर्पणम् कृत्वागोविंदमभ्यर्च्यनदुर्गतिमवाप्नुयात् तथाचात्रव्रतविशेषोपि
एकभक्तमथोनक्तमयाचितमतंद्रितः माधवेमासियःकुर्य्याल्लभतेपुण्यमीप्सितम् वैशाखेविधिनास्नानंदेवनद्यादिकेबहिः
हविष्यंब्रह्मचर्य्यंचभूशय्यानियमास्थितिः व्रतंदानंदमोदेवमधुसूदनपूजनम् अहिजन्मसहस्रोत्थंपापंहरतिदारुणमिति
मदनरत्नेस्कांदे प्रपाकार्य्याचवैशाखेदेवेदेयागलंतिकाः उपानद्व्यजनच्छत्रसूक्ष्मवासांसिचंदनम् जलपात्राणिदेयानितथापुण्यगृहाणिच
यानिकानिविचित्राणिद्राक्षारंभफलानिच देयानितानिवैशाखेमधुसूदनप्रीतये तिथितत्वेच ददातियोहिमेषादौशक्तूनंबुघटान्वितान्
पितॄनुद्दिश्यविप्रेभ्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते तथा वैशाखेयोघटंपूर्णंसंभोज्यंवैद्विजन्मने ददातिसुरराजेंद्रसयातिपरमांगतिम्
एवंसंपूर्णस्नानाशक्तौत्र्यहंवास्नायात् तदुक्तं तत्रैवपाद्मे त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांवैशाख्यांवादिनत्रयम् अपिसम्यग्विधानेन

नारीवापुरुषोपिवा प्रातःस्नातःसनियमः सर्वपापैःप्रमुच्यते इतितथाच तत्रैव निक्षिप्यजलपात्रेचप्राप्तेमाधव
मासके माधवंयेर्चयिष्यंतिदेवतास्तेनराभुवि स्वर्णपात्रेथवारौप्येताम्रेवामृण्मयेपिवा तोयस्थंयोर्चयेद्देवंशाल
ग्रामशिलोद्भवम् प्रतिमांवामहाभागतस्यपुण्यमनंतकमिति हेमाद्रौ वामनपुराणेच वैशाखेपुष्पलवणंवर्जयित्वा
चगोप्रदः एतत्कांतिव्रतंनामकांतिसौभाग्यदायकमिति विष्णुरेवात्रदेवता यदावैशाखेमलमासोभवति तदाका
म्यानां तत्रैवसमाप्तिनिषेधान्मासद्वयम् तन्नियमांश्चकर्तव्याः मासोपवासचांद्रायणादिसमाप्तिस्तुमलमासएव
तदुक्तंदीपिकायांनियतंत्रिंशद्दिनत्वाच्छुभेमास्यारभ्यसमापयेत् मलिनेमासोपवासव्रतमिति अत्रदानविशेषउक्तो
ऽपरार्केवामनपुराणे गंधाश्चमाल्यानितथावैशाखेसुरभीणिच देयानिद्विजमुख्येभ्योमधुसूदनतुष्टये एवंस्नानादि
नियमंविधिनाविधाय तस्योद्यापनम् तदुक्तं तत्रैव मासमेवंबहिःस्नात्वा नद्यादौविमलेजले एकादश्यांच
द्वादश्यांपौर्णमास्यामथापिवा उपोष्यनियतोभूत्वाकुर्य्यादुद्यापनंबुधइत्युद्यापनविधानम् तत्रैवाभिधास्यते अ
थवैशाखकृष्णप्रतिपदायां तिथित्वेनवह्निपूजाविधानं ब्रह्मपूजा वैशाखस्नानादिविधिः वैशाखकृष्णद्वितीयास
मानकल्पादि अत्रकल्पादिविधानोक्तं श्राद्धदानादिकार्यं तिथित्वेनब्रह्मपूजापि वैशाखकृष्णतृतीयायांगौरी
व्रतांगत्वेनप्रीतिदेव्याःपूजनं कंकोलोदकप्राशनं वैशाखकृष्णचतुर्थ्यां श्रावणादिसंकष्टव्रतांगत्वेन गणपतिव्रतंश
तपत्रप्राशनं वैशाखकृष्णपंचम्यांतिथित्वेननागानांपूजनं वैशाखकृष्णषष्ठ्यांतिथित्वेन स्कंदपूजनं वैशाखकृ
ष्णसप्तम्यांचतिथित्वेनसूर्यपूजनं वैशाखकृष्णाष्टम्यांचैत्रकृष्णादित्वेनशीतलाव्रतविधानम् वैशाखेशक्तुसंयावं
साज्यंशर्करयान्वितमितिस्त्रीभिःकार्यम् चैत्रवैशाखकृष्णशुक्लनवम्योश्चंडीपूजनमुक्तं भविष्योत्तरे निर्णयामृते वै
शाखेमासिराजेंद्रनवम्यांपक्षयोर्द्वयोःउपवासपरोभूत्वापूजयानश्चचंडिकां हंसकुंदेंदुसंकाशांतेजसाध्रुवसन्निभम् वि

मानवरमारुह्यदेवलोकेमहीयतइति वैशाखकृष्णदशम्यांमार्गशीर्षादारभ्योभयदशमीव्रतत्रयांगत्वेनधर्मराजपूजा दिशांपूजाचकार्या इतिविष्णुधर्मोत्तरे वैशाखकृष्णैकादशीवरूथिनी तथाचभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच वैशाखस्यासितपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् महिमानंकथयमेवासुदेवनमोस्तुते श्रीकृष्णउवाच सौभाग्यदायिनीराजन् इहलोकेपरत्रच वैशाखकृष्णपक्षेतुनाम्नाचैववरूथिनी वरूथिन्याव्रतेनैवसौख्यंभवतिसर्वदा पापहानिश्चभवति सौभाग्यप्राप्तिरेवच दुर्भगायाकरोत्येनांसास्त्रीसौभाग्यमाप्नुयात् लोकानांचैवसर्वेषांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी सर्वपापहरान्नृणांसर्वपापनिकृंतनी वरूथिन्याव्रतेनैवमांधातास्वर्गतिंगतः धुंधुमारादयःसर्वेराजानोबहवस्तथा ब्रह्मकपालनिर्मुक्तोबभूवभगवान्भवः दशवर्षसहस्राणितपस्तप्यंतियेनराः सतेषांफलमाप्नोतिवरूथिन्याव्रतादपि श्रद्धावान्कुरुतेयस्तुवरूथिन्याव्रतंनरः वांछितंलभतेसोपिपरत्रेहापिमानवः पवित्रापावनीह्येषामहापातकनाशिनी भुक्तिमुक्तिप्रदाह्येषाकर्तॄणांराजसत्तम अश्वदानात्परंदानंनृपश्रेष्ठंगजस्यतु गजदानाद्भूमिदानंतिलदानंततोधिकं अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति पितृदेवमनुष्याणांतृप्तिरन्नेनजायते तत्समंकविभिःप्रोक्तंकन्यादानंनृपोत्तम धेनुदानंचतत्तुल्यमित्याहभगवान्स्वयम् एतेभ्यःसर्वदानेभ्योविद्यादानंविशिष्यते तत्फलंसमवाप्नोति नरःकृत्वावरूथिनीं कन्यावित्तेनजीवंतियेनराःपापमोहिताः पुण्यक्षयांतेगच्छंतिनिरयंयातनायुतम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेननग्राह्यंकन्यकाधनम् कन्यांपुण्येनयोदद्याद्यथाशक्तिरलंकृताम् तत्पुण्यसंख्यांनृपतेचित्रगुप्तोनवेत्त्यलम् तत्तुल्यपुण्यमाप्नोतिनरःकृत्वावरूथिनीं कांस्यंमांसंमसूरान्नंचणकान्कोद्रवांस्तथाशाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुने वैष्णवोव्रतकर्त्ताचदशम्यांदशवर्जयेत् द्यूतंक्रीडांचनिद्रांचतांबूलंदंतधावनम् परापवादपैशून्यंस्तेयंहिंसांतथारतिम् क्रोधाद्यनृतवाक्यंचएकादश्यांविवर्जयेत् कांस्यंमांसंमसूरान्नंक्षौद्रंतैलंविभाषणम् व्यायामंचप्रयासंचपुनर्भोजनमैथुने

तान्समुद्धरदेवेशदुस्तराद्भवसागरात् पातकार्णवमग्नस्यव्याधिदुःखांबुराशिभिः जीवैस्तुपरिभूतस्यमहादुःख
गतस्यच करावलंबनंदेहिशेषशायिन्जगत्पते श्रीनृसिंहरमाकांतभक्तानांभवनाशन क्षीरांबुधिनिवासस्त्वं
चक्रपाणेजनार्दन व्रतेनानेनदेवेशभुक्तिमुक्तिप्रदोभव एवंप्रार्थ्यततोदेवंविसृज्यचयथाविधिः उपहारादिकंसर्व
माचार्य्यायनिवेदयेत् मध्यान्हेतुसमायुक्तोभुंजीतबंधुभिःसह यइदंशृणुयाद्भक्त्याव्रतंपापप्रणाशनं तस्यश्रवण
मात्रेणब्रह्महत्यांव्यपोहति व्रतंनामव्रताख्यानमित्यर्थः पवित्रपरमंगुह्यंकीर्त्तयेद्यस्तुमानवः सर्वान्कामानवाप्नो
तिव्रतस्यास्यफलंलभेत् इतिनृसिंहचतुर्दशीव्रतकथा अस्यामेवचतुर्दश्यां ओंकारेश्वरयात्राप्युक्ता काशीखंडे रा
धशुक्लचतुर्दश्यांममापिक्षेत्रवासिनः तत्रयात्रांकरिष्यंतिमहोत्सवपुरःसरां तत्रजागरणंकृत्वाचतुर्दश्यामुपोषिताः
प्राप्नुवंतिपरंज्ञानंयत्रकुत्रापियेमृताः ब्रह्मांडोदरमध्येतुयानितीर्थानिसर्वतःतानिवैममभूयासुरागत्याकृतिदर्शनाइति
अस्यामेवकालांतरोक्तंलिंगव्रतम् तदुक्तंहेमाद्रौ चतुर्दश्यांशुक्लपक्षेवैशाखस्यप्रयत्नतः शिवंपूज्यविधानेनमहास्नप
नपूर्वकम् विलिप्यकुंकुमेनैवचंदनैश्चार्चयेच्छिवम् लिंगंपिष्टमयंकृत्वाहेमपुष्पाविलेपनं तिलप्रस्थंसुवर्णयुतंगुग्गुलव
गुरुसिल्हकंधूपंदत्त्वा दमनपुष्पैः संपूज्यभवायरुद्रायेतिनाम्नादद्याद्व्रतकर्त्तुस्तात्पितॄणांचशिवलोकप्राप्तिर्भवतीति
अस्याःसर्वमेवकृत्यंनारदीयेप्युक्तम् वैशाखस्यचतुर्दश्यांश्रीनृसिंहव्रतंचरेत् उपवासविधानेनशक्तोशक्तस्तथैकभुक्
निशागमेतुसंपूज्यनृसिंहंदैत्यसूदनंउपचारैःषोडशभिःस्नानैःपंचामृतादिभिःततःक्षमापयेद्देवंमंत्रेणानेननारद तप्त
हाटककेशांतज्वलत्पावकलोचनवज्राधिकनखस्पर्शदिव्यसिंहनमोस्तुते इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंव्रतीस्यात्स्थंडिलेश
यः जितेंद्रियोजितक्रोधःसर्वभोगविवर्जितःएवंयःकुरुतेविद्वान्विधिवद्व्रतमुत्तमं वर्षेवर्षेसलभतेभुक्तभोगोहरेःपदंओं
कारेश्वरयात्राचकार्य्यात्रैवमुनीश्वर दुर्लभंचागमंचात्रदर्शनंपापनाशनं किमत्रबहुनोक्तेनपूजाध्यानजपेक्षणात् य

द्भवे तत्समुद्दिष्टंज्ञानंमोक्षप्रदंनृणाम् अत्रालिंगव्रतंचापिकर्त्तव्यंपापनाशनं पंचामृतेनसंस्नाप्यालिंगमालिप्यकुंकुमैः
नैवेद्यैस्सफलैर्हृद्यैःर्दीपाबालिविभूषणैः एवंयःकुरुतेपैष्टंलिंगंसर्वार्थसिद्धिदं भुक्तिमुक्तींसलभतेमहादेवप्रसादतःइयं
चगारुडकल्पादिःतत्रकल्पादिविधानोक्तं श्राद्धदानादिसर्वमेवाक्षयफलदमुक्तंभवति इतिवैशाखशुक्लचतुर्दशी
कृत्यानि अथवैशाखपौर्णिमायां वैशाखस्नानं प्रातरवश्यमेवकार्यं तथाचभविष्ये वैशाखीकार्त्तिकीमाघीतिथयो
तीवपूजिताः स्नानदानविहीनासानकार्यापांडुनंदन अस्यांदानप्रकारोनारदीये वैशाख्यामपिपूर्णायांदानंसर्वः
स्यसर्वदम् यद्यद्द्रव्यंददद्विप्रेतत्तदाप्नोतिनिश्चितं धर्मराजव्रतंचात्रकथितंतन्निशामय घृतान्नमुदकुंभंचवैशाख्यां
वैद्विजातये यस्तुकृष्णाजिनंदद्यात्सत्कृत्यविधिपूर्वकं सर्वशास्त्रविदेसप्तद्वीपभूमिप्रदःसवै मोदतेविष्णुलोके
हियावच्चंद्रार्कतारकं कुंभान्स्वच्छतिलैःपूर्णान्हिरण्येनसमन्वितान् यःप्रदद्याद्द्विजाग्र्येभ्यः सनशोचतिकर्हिचि
दिति पाद्मे वैशाख्यांविधिवत्स्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश कृशरंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयइति विष्णुधर्मोत्त
रे वैशाख्यांपौर्णमास्यांतुब्राह्मणान्सप्तपंचवा क्षौद्रयुक्तैस्तिलैःकृष्णैर्वाचयेद्यदिचेन्नरः प्रीयतांधर्मराजेतियद्वा
मनसिवर्त्तते तिलैर्दत्तैरितिशेषः वाचयेत्स्वास्तिवाचयेदित्यर्थः यावज्जीवकृतात्पापात्तत्क्षणादेवमुच्यतइति य
त्कालःस्यादित्यर्थः धर्मराजः प्रीयतां विष्णुः प्रीयतामितिवा तथा प्रपाकार्याप्रयत्नेनगोद्विजार्थंप्रयत्नतइति
ब्रह्मपुराणे वैशाख्यांपौर्णमास्यांतुसृष्टाःकमलयोनिना तिलाःकृष्णाश्चगौराश्चतुष्टयेसर्वदेहिनां तस्मात्कार्यंतिलैः
स्नानंतत्राग्नौजुहुयात्तिलान् निवेदयेच्चविधिवत्तिलपात्रंचविष्णवे तिलतैलेनदीपाश्चदेयादेवेभ्यएवच मोदकाश्च
तिलैःस्नानंकर्त्तव्यंपितृतर्पणम् तिलैःसमधुभिर्युक्तंब्राह्मणेभ्यश्चभोजनं दातव्यादक्षिणाचापितिलैर्मधुयुतैः
सहमंत्रंजयेच्चपौराणंपारंपर्यक्रमागतं तिलास्तुसोमदैवत्याःसुरैःसृष्टास्तुगोसवे स्वर्गप्रदाःस्वतंत्राश्चतेमांरक्षंतु

नित्यशः दद्यादनेनमंत्रेणतिलपात्राणितत्रच एवंकृतेसमुक्तःस्यात्पापैर्जन्मशतार्जितैः महाभारतेपि वैशाख्यां
पौर्णमास्यांतुतिलान्दद्याद्द्विजातिषु तिलाभक्षयितव्यास्तुतथैवालंभनंतिलैः कार्यंसततमिच्छद्भिः श्रेयःसर्वात्मना
गृहे आलंभनमुद्वर्त्तनं जाबालिः सुवर्णतिलसंयुक्तैःब्राह्मणान्पंचसप्तवा तर्पयेदुदपात्रैश्चब्रह्महत्यांव्यपोह
ति तर्पणमत्रतिलानांदानमुक्तं वैशाखमधिकृत्यदेवीपुराणे इंद्राग्निदैवतेऋक्षेपौर्णमास्यांतथैवच पूजांकृत्वाभ
वेद्ब्रह्मन्चिगताघोनसंशयः इंद्राग्निदैवतंविशाखा पूजादुर्गायाः देवीपुराणोपक्रमात् तेनविशाखायुक्तायांवैशा
खपौर्णिमायांदुर्गायाःपूजांकृत्वा ससुवर्णतिलदानेनसकलाघनाशःफलं सुवर्णनाभिंकृत्वातुसखुरंमृगमार्गकांतिलैः
प्रच्छाद्ययोदद्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु ससमुद्रगुहातेनसशैलवनकानना चतुरंताभवेद्दत्तापृथिवीनात्रसंशयःकृष्ण
मार्गंकृष्णमृगचर्म एवमेवनिर्णयामृते पुराणसमुच्चये वैशाख्यांपौर्णमास्यांतुविशाखासुविशेषतः यस्तुकृष्णा
जिनंदद्यात्सखुरंशृंगसंयुतमित्यादिना अथास्यांसोमव्रतं सुमंतुरुवाच सोमव्रतंतथाचात्रशंकरप्रीतयेशृणु ताम्र
पात्रंपयःपूर्णंकृत्वातत्रचशंकरं प्रच्छाद्योपरिवस्त्रेणगंधपुष्पाक्षतंमहत् महत्ताम्रपात्रमित्यन्वयः षट्त्रिंशदंगु
लंपात्रमुत्तमंपरिकीर्त्तितमितिप्रतिपादितं शिवभक्तेद्विजेदद्याद्भोजयित्वाविधानतः प्राच्यांसमुद्गतेसोमेप्रती
च्यांचगतेरवौ पौर्णमास्यांतुवैशाख्यांगृहपात्रंशिवाग्रतः प्रीयतांतेमहादेव सोममूर्त्तिर्जगत्पतिः तस्मैवि
प्रायतत्पात्रमर्पयेद्भक्तितःशनैः एतत्सोमव्रतंनामकृत्वासोमांतिकंव्रजेत् रुद्रलोकादिहायातोभवेज्जातिस्म
रोनरः पूर्वाभ्यासेनतेनैवपुनःशिवपुरंव्रजेत् इतिवैशाख्यांसोमव्रतम् वैशाखीकार्तिकीमाघीतिथित्रयमधिकृत्य
वैशाखीपौर्णिमाविधानम् भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच संवत्सरेपियाः काश्चित्तिथयःपुण्यलक्षणाः तामेवद
यदुश्रेष्ठस्नानेदानेमहाफलाः श्रीकृष्णउवाच वैशाखीकार्तिकीमाघीतिथयोतीवपूजिताः स्नानदानविहीनास्तान

नेयाःपांडुनंदनतीर्थस्नानंतथाशस्तंदानंवित्तानुसारतः वैशाख्यांपांडवश्रेष्ठपुण्याचोज्जयिनीमता कार्तिक्यांपुष्क

रंश्रेष्ठंमाघेवाराणसीमता स्नानेनोदकदानेनतारयंत्यखिलान्पितॄन् कुंभांच्छुद्धजलैःपूर्णान्हिरण्यान्नसमन्वितान्

भ०र०
वैशा०
१४

वैशाख्यांब्राह्मणेदत्वानशोचतिकृताकृतो मधुरान्नरसैःपूर्णैभाजनैकनकोज्ज्वलैर्बहूनिधनधान्यानिभक्त्यापरमया

युतः गोभूहिरण्यवासांसिविप्रायविधिनार्पय माघ्यांस्नात्वातथासम्यक्संतर्प्यपितृदेवताः तिलपात्राणिदेयानि

तथासफलमोदनं कार्पासदानमत्रैवधेनुदानंप्रशस्यते कंबलाजिनरत्नानिमोचकौपापमोचकौ उपानद्दानमंत्रैव

तुल्यमश्वरथेनतु प्रत्यूषेतत्रवास्नानंदानंवित्तानुसारतः कालेकालोद्भवंसर्वंशस्यतेपांडुनंदन कार्तिक्यांतुवृषोत्स

र्गंविवाहंपुण्यलक्षणम् कुर्य्यात्कुरुकुलश्रेष्ठहरेर्नीराजनंतथा गजाश्वरथदानानिघृतधेन्वादिकानिच प्रदेयानिद्वि

जातिभ्यस्तास्ताःसंस्मृत्यदेवताः फलानियानिविद्यंतेसुगंधीन्यगदानिच अगदान्यौषधानिएलालवंगादीनि तानि

च कंकोलकंफलंजातीलवंगोलवलीफलं खर्जूरंनारिकेलंचकदलीफलमेवच दाडिमंमातुलिंगंचकर्कोटंत्रपुसंतथा

वृंताकंकारवेल्लंचचिंचाकूष्मांडमेवच फलानामप्रदानेनयेषांतुतिथयोगताः व्याधिताश्चदरिद्राश्चजायंतेभुविमान

वाः नकेवलंब्राह्मणानांदानमत्रप्रशस्यते भागिनीभागिनेयानांमातुलानांपितृष्वसुः दरिद्राणांचबंधूनांदानंकोटि

गुणोत्तरं मित्रंकुलीनश्चापन्नोबंधुर्दारिद्र्यपीडितः अभ्यागतोहिदूराद्यः सोतिथिःस्वर्गसंक्रमः वनंप्रस्थापिते

रामेससीतेसहलक्ष्मणेमातामहकुलादेत्यविशुद्धेनांतरात्मना शपथैःश्राविता नेकैः कौशल्याभरतेनवै यदानप्र

स्थयंयाताकदाचित्कौशलात्मजा तदासाशुचिभाविनतिथयः श्राविताःपुनः वैशाखीकार्तिकीमाघीतिथयोमरपू

जिताः अप्रदानवतोयांतुयस्यार्योनुमतेगतः अंकमानीयभरतंसांत्वयामासदुःखितं एतत्तिथीनांमाहात्म्यंकथि

तंबहुविस्तरंभूयस्तुसंप्रवक्ष्यामितवभारतसत्तम वैशाखकार्तिकमघासहितानरेंद्रयापूर्णिमाभवतिपूर्णशशांकचिह्ना

तस्यांजलान्नकरकान्वरमात्तपत्रंदत्त्वाप्रयातिपुरुषः पुरुहूतलोकं इतिभविष्योत्तरे वैशाखीकार्तिकीमाघीवि
धिः अथवैशाखकृत्योद्यापनं अपरार्केवामनपुराणे मासमेवंबहिः स्नात्वानद्यादौविमलेजले एकादश्यांचद्वा
दश्यांपौर्णिमायामथापिवा उपोष्यनियतोभूत्वाकुर्यादुद्यापनंबुधः मंडपंकारयेदादौकलशंतत्रविन्यसेत् निष्केण
वातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यातुकारयेद्देवंसौवर्णंलक्षणान्वितं लक्ष्मीयुतंजगन्नाथंपूजयेदासनेबुधः भूषणै
श्चंदनैःपुष्पैर्दीपैर्नैवेद्यसंचयैः एवंसंपूज्यविधिवद्रात्रौजागरणंचरेत् श्वोभूतेकृतमैत्रोथग्रहवेद्यांग्रहान्यजेत् होमंकु
र्यात्प्रयत्नेनपायसेनविचक्षणः तिलाज्येनयवैर्वापितिलैर्वापिस्वशक्तितः अष्टोत्तरसहस्रंवाशतमष्टोत्तरंतुवा प्रत
विष्णुतरेणैवइदंविष्णुरनेनवा व्रतसंपूर्तिसिद्ध्यर्थंधेनुमेकांपयस्विनीं पादुकोपानहौछत्रंगुरवेव्यजनंतथा शय्यां
सोपस्करांदद्याद्दीपिकांदर्पणंतथा ब्राह्मणान्भोजयेत्त्रिंशत्तेभ्योदद्याच्चदक्षिणां कलशांस्तोयसंपूर्णांस्तेभ्योदद्याद्यवां
स्तथा एवंकृतेमाधवस्यउद्यापनविधौशुभं फलमाप्नोतिसकलंविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् एतावत्यशक्तौ तत्रैवोक्तं
वैशाख्यांविधिवत्स्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश कृशरंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः इतिवैशाखोद्यापनम् अथ
होममंत्रौ प्रतविष्णुस्तुवतेवीर्येणमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठः यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा १ इदं
विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्यपांसुरे २ अथगोदानस्यविधिः तत्रादौदेशकालौ संकीर्त्यआत्मना
सह एकविंशतिपुरुषतारणार्थंसर्वपृथिवीदानफलप्राप्त्यर्थंच वैशाखमासस्यस्नानदानजपहोमब्राह्मणपूजनदाक्षि
णान्नदानादिसमस्तफलप्राप्तिभूतगोदानमहंकरिष्ये ततोगणपतिपूजनपूर्वकगोदानप्रतिग्रहीतारं ब्राह्मणंवृणु
यात् आत्मनोगोत्रप्रवरनामादिकमुच्चार्यब्राह्मणस्यगोत्रप्रवरनामादिकंद्वितीयांतमुच्चार्य अस्मिन्गोदानप्रतिग्र
हकर्मणित्वामहंवृणे एवंकृत्वायथामिलितोपचारैर्विप्रंसंपूज्य गवेनमइतिसवत्सांगांसंपूज्य तद्देहेदेवानावाहयेत्

शृंगमूलयोर्ब्रह्मविष्णूआवाहयामि१ शिरोमध्येमहादेवंआवाहयामिललाटाग्रेगौरीमा०नासावंशेषण्मुखमा०४ना
सापुटयोःकंवलाश्वतरौनागावा- ५ कर्णयोरश्विनावा ६ नेत्रयोः शशिभास्करावा- ७ दंतेषुवायुमा. ८ जि.
व्हायांवरुणमा ९ हुंकारेसरस्वतीमा १० गंडयोर्यक्षानावा- ११ ओष्ठयोःसंध्याद्वयमा. १२ ग्रीवायामिंद्र
मा, १३ कुक्षौरक्षांस्या. १४ उरसिसाध्याना- १५ खुराग्रेषुअप्सरोगणाना १६ पृष्ठएकादशरुद्राना. १७
सर्वसंधिषुवसूना. १८ श्रोणीतटेपितॄना. १९ लांगूलेसोममा. २० बालसमूहेआदित्यरश्मीन् २१ गोमू
त्रेगंगामा. २२ गोमयेयमुनामा- २३ क्षीरेसरस्वतीमा. २४ दधिनिनर्मदामा. २५ सर्पिषिहुताशनमा- २६
रोमसंधिषुवसूना- २७ समस्तसंधिषुदेवकोटीरावाहयामि उदरेपृथिवीमा. स्तनेषुचतुरः सागरानावाहयामि
इत्यावाह्य सर्वानेवमितिपंचोपचारैः संपूज्य आच्छादनंमयादत्तंशुद्धंदेविविनिर्मितं सुरभ्यैवस्त्रदानेनप्रीयतांपरमे
श्वर इतिमंत्रेणवस्त्रंनिवेद्य स्वर्णशृंगरौप्यखुरताम्रपृष्ठमुक्तालांगूलानियथास्थानंनिवेश्यनैवेद्यंदत्वा कांस्यदो
हनंनिधाय प्राङ्मुखोदातापुष्पांजलिंगृहीत्वा त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य यालक्ष्मीःसर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता धेनु
रूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु १ देहस्थायाचरुद्राणांशंकरस्यसदाप्रिया धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु २
विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीःस्वहायाचविभावसौ चंद्रार्कशक्रशक्तिर्याधेनुरूपास्तुसाश्रिये चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्याल
क्ष्मीर्धनदस्यच लक्ष्मीर्यालोकपालानांसाधेनुर्वरदास्तुमे स्वधायापितृमुख्याणांस्वाहायज्ञभुजांतथा सर्वपापह
राधेनुस्तस्माच्छांतिंप्रयच्छमे इतिपुष्पांजलिंदत्वागोपुच्छोदकेनदेवर्षिपितृतर्पणंकुर्यादितिकेचित् तत्रमूलंचिंत्यं
ततस्ताम्रपात्रेकांस्यपात्रेवाघृतदधितिलकुशोदकसुवर्णादिदक्षिणान्वितं गोपुच्छंकृत्वाओमद्येत्यादिदेशकालौसंकी
र्त्यात्मनश्चगोत्रप्रवरनामादिकमुच्चार्य पूर्वोक्तफलंविचिंत्य भुक्तिमुक्तिप्रदसर्वयज्ञजन्यफलप्राप्तिसर्वपापक्षयकामो

वैशाखमासस्नानदानादियथोक्तफलावाप्तये इमांगारुद्रदैवत्यांसुवर्णशृंगरौप्यखुरताम्रपृष्ठादिसर्वोपस्करसंयुतांअ
मुकवेदांतर्गतामुकशाखिनेयथानामगोत्रप्रवरायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददेनममइतिगोपुच्छं विप्रकरे
दत्वा यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघविनाशिनी विश्वरूपधरोदेवः प्रीयतामनयागवेतिपठित्वा घृतक्षीरप्रदागा
वोघृतयोन्योमृतोद्भवाः घृतनद्योघृतावर्त्तास्तामेसंतुगृहेसदा गावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतः सव्यदक्षिणयो
र्गावोगवांमध्येवसाम्यहं कइदंकोदात् इतिपठित्वा स्वस्तीतिवदेत् ततोगोप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यंदशमाषमितं
तुभ्यमहंसंप्रददेइत्युक्त्वादद्यात् विप्रोगांप्रतिगृह्यगोमतींविद्यांपठेत् गावोमामुपतिष्ठंतुहेमशृंग्यः पयोमुचः सुरभ्यः
सौरभेय्यश्चसरितः सागरास्तथा गावः पश्याम्यहंनित्यंगावः पश्यंतुमांसदा गावोस्माकंवयंतासांयतो
गावस्ततोवयं गावः सुरभयोनित्यंगावोगुग्गुलुसन्निभाः गाव; प्रतिष्ठाभूतानांगावः स्वस्त्ययनंमहत्
अन्नमेवपरंगावोदेवानांहविरुत्तमं पावनंसर्वभूतानांरक्षंतिचवहंतिच सर्वेषामेवभूतानांगावः शरणमुत्तमं गावः
सर्वस्यलोकस्यगावोधन्याः शुभावहाः नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्यएवच नमोब्रह्मसुताभ्यश्च
पवित्राभ्योनमोनमः ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकंद्विधाकृतम् एकत्रमंत्रास्तिष्ठंतिहविरेकत्रतिष्ठति ततोब्राह्म
णेभ्योभोजनं भूयसीं दक्षिणांच संकल्पयेत् इतिगोदानविधिः अथकृष्णाजिनदानप्रयोगः तत्रादौदे
शकालौसंकीर्त्य ममपुत्रभार्य्याद्यवियोगबहुधनत्वस्वदेशापरित्यागसमग्रभूमिदानफलसर्वलोकजयकामचारित्वा
भूतसंप्लवंस्वर्गवासादिसकलाभीष्टप्राप्तिकामः कृष्णाजिनदानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गोमयोपलिप्तभूमौ
कुशोपरिकंबलमास्तीर्य्य तत्रसखुरं सशृंगं कृष्णाजिनमास्तीर्य्य तत्रशृंगयोः सुवर्णंदंतेषुरौप्यं लांगूलेमुक्ताः
संनिवेश्यात्मसमतिलैरापूर्य्य वासोयुगलेनाच्छाद्य सुवर्णनाभौ निवेश्ययथाशक्तिरत्नैर्गंधैश्चालंकृत्य चतु

दिक्षुपूर्वादिक्रमेणरत्नपूर्णानिचत्वारिकांस्यपात्राणि घृतक्षीरदधिमधुपूर्णानि चत्वारिमृत्पात्राणि चसंस्थापयेत् दा
नप्रदेशाद्बहिर्गोमयाविरचितमंडले चंपकशाखायुक्तमजीर्णपीतवस्त्रसहितं जलपूर्णकुंभंस्थापयेत् ततस्तिलपूर्णं
लोहपात्रंपश्चिमपादेमधुपूर्णं कांस्यपात्रंदक्षिणपादे १ मधुपूर्णंताम्रपात्रं अग्रिमदक्षिणपादे तिलपूर्णंरजतपात्र
अग्रिमवामपादे अक्षतपूर्णंसुवर्णपात्रंनाभिदेशे ५ वक्ष्यमाणपंचमंत्रैःप्रत्येकंन्यसेत् तेचमंत्राः यानिकान्यपि
पापानिमयालोभात्कृतानिवै लोहपात्रप्रदानेनप्रणश्यंतुममाद्यवै यानिपापान्यकामानिकामोत्थानिकृतानिच कांस्य
पात्रप्रदानेनतानिनश्यंतुमेसदा २ परापवादपैशुन्यादुष्टमांसस्यभक्षणात् तत्रोत्थितंचमेपापंताम्रपात्रात्प्रणश्य
तु कन्यानृतंगवांचैवपरदारप्रधर्षणम् रौप्यपात्रप्रदानेनक्षिप्रंनाशंप्रयातुमे जन्मजन्मसहस्रेषुकृतंपापंकुबुद्धिना
सुवर्णपात्रदानात्तन्नाशयाशुजनार्दन ५ एवंपंचपात्राणांपंचमंत्राण्युक्त्वा ततोहेममुक्ताविद्रुमदाडिमबीजपूरसर्वशा
कसर्वफलानिनिकटेसंस्थाप्य श्रवणयोःप्रशस्तपत्रेखुरेषुशृंगाटकानिसंस्थाप्य समस्तगुणोपेतंस्नातमाहिताग्नि
पात्रं वस्त्रयुग्मेनवृत्वायथाशक्त्यालंकारैश्चसंपूज्य ॐतत्सत् पूर्वोक्तफलकीर्तनांते इदंकृष्णाजिनंगोमयोपलि
प्तास्तृतकुशोपरिकंबलवस्त्रोपरिस्थितं सुवर्णशृंगंरौप्यदंतमुक्तालांगूलंवस्त्रयुगाच्छन्नं चतुर्दिक्षुरत्नपूरितकांस्यपात्र
चतुष्टयं घृतदधिक्षीरमधुपूर्णमृत्पात्रयुतं चतुर्षुपादेषु तिलमधुघृतशर्करापूर्णलोहकांस्यताम्ररजतपात्रयुतं ना
भिदेशेऽक्षतपूर्णं सुवर्णपात्रयुतं हेममुक्ताविद्रुमदाडिमबीजपूरसर्वशाकसर्वफलयुतं कर्णयोः प्रशस्तपत्रयुतंखुरेषु
शृंगाटकयुतंसुवर्णनाभिं यथाशक्तिरत्नगंधादिभूषितममुकगोत्रायामुकशर्मणे अमुकगोत्रोमुकनामशर्मातुभ्यम
हंसंप्रददेनममेत्युक्त्वासजलंपुच्छंविप्रहस्तेक्षिपेत् तत्रमंत्राःकर्ताकृष्णोविभुर्देवःकृष्णाजिनधरस्तथा त्वद्दानहतपाप
स्यप्रीयतांमेनमोनमः त्रयस्त्रिंशत्सुराणांत्वमाधारस्त्वेऽव्यवस्थितः कृष्णोसिमूर्तिमान्साक्षात्कृष्णाजिननमोस्तुते

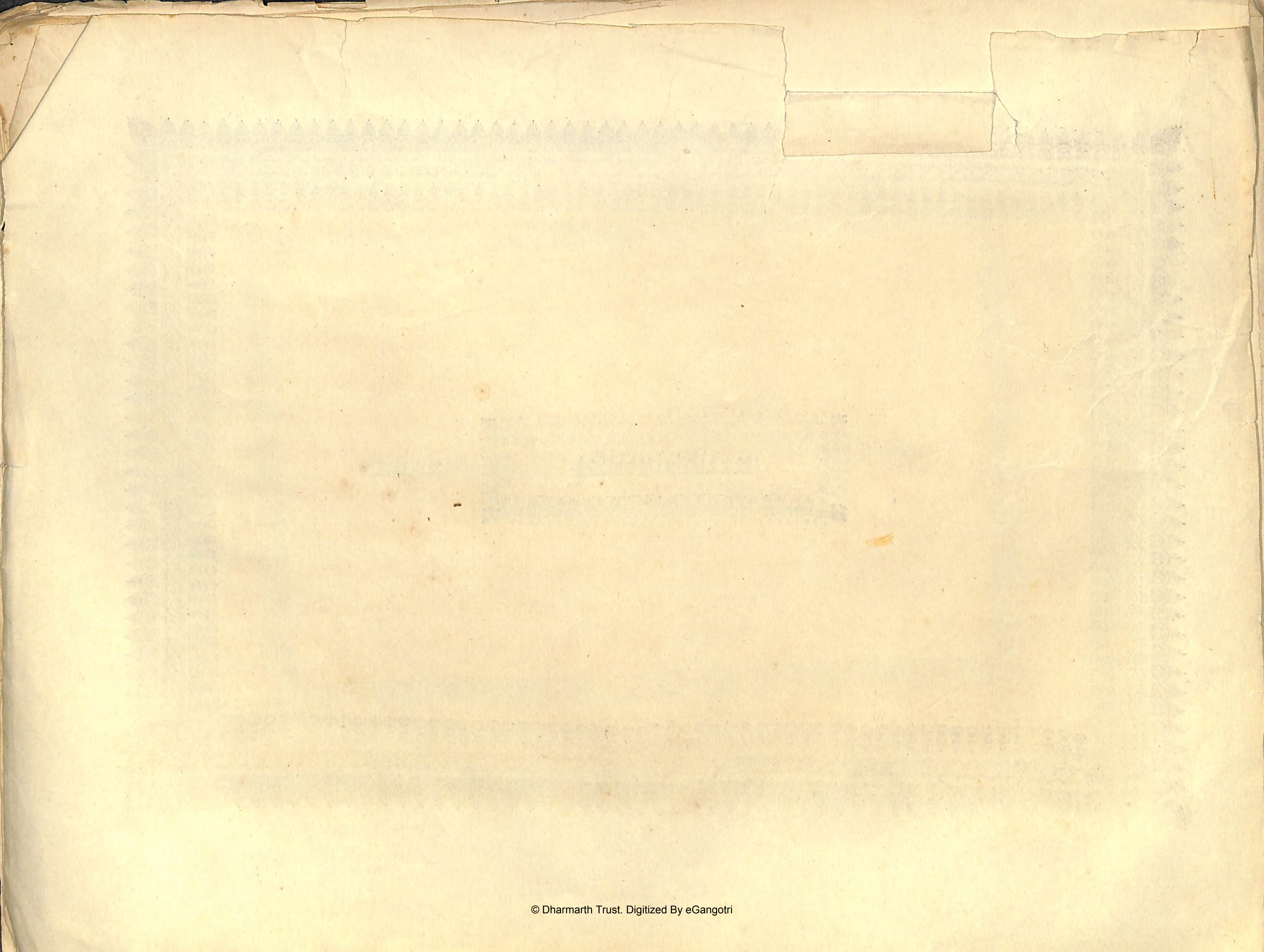
हुत्याहुत्वा नृसिंहोद्देशेनचतुर्दशाधिकान् ब्राह्मणान् प्रतिमाकुंभवस्त्रपवित्रादिभिरभ्यर्च्य स्वर्णमयींसिंहसहि
तां श्रीमन्नृसिंहप्रधानप्रतिमांगोभूहिरण्यतिलपात्रशय्यासहितामाचार्यायदत्वाप्रार्थयेत् मद्वंशेयेचराजानोजनिष्यं
तिचयेपरे तान्समुद्धरदेवेशदुस्तराद्भवसागरात् पातकार्णवमग्नस्यव्याधिदुःखांबुवारिभिः जीवैस्तुपरिभूतस्यम
हादुःखगतस्यमे करावलंबनंदेहि शेषशायिन्जगत्पते श्रीनृसिंहरमाकांतभक्तानांभवनाशन क्षीरांबुधिनिवासे
शचक्रपाणेजनार्दन व्रतेनानेनदेवेशभुक्तिमुक्तिप्रदोभव एवंसंप्रार्थ्यप्रतिमांसोपस्करामाचार्यायदद्यात् तत्रमंत्रः
पीतांबरमहाबाहोप्रल्हादभयनाशकृत् अनेनार्घ्यप्रदानेनयथोक्तफलदोभवेति ततःपूर्णाहुतिंविधाय दक्षिणादि
भिर्ब्राह्मणान्संतोष्य मध्याह्नेबंधुभिः सहभुंजीतेति इतिनृसिंहचतुर्दश्याः सोद्यापनापूजा अथनृसिंहपरिचर्य्यं
यामस्याःकथा हेमाद्रौ नृसिंहपुराणे हिरण्यकशिपुंहत्वादेवदेवंजगद्गुरुं सुखासीनंतदुत्संगेशांतकोपंरमापतिं
प्रल्हादोज्ञानिनांश्रेष्ठःपालयन्राज्यमुत्तमं एकाकीचतदुत्संगेप्रियंवचनमब्रवीत् प्रल्हादउवाच नमस्तेभगवन्वि
ष्णोश्रीनृसिंहरमापते त्वद्भक्तोहंसुरेशैकंत्वांपृच्छामितुतत्वतःस्वामिन्त्वयिममाभिन्नाभक्तिर्जातात्वनेकधा कथंच
तेप्रियोजातःकारणंवदमेप्रभो श्रीनृसिंहउवाच कथयामिमहाप्राज्ञशृणुष्वैकाग्रमानसः भक्तेर्यत्कारणंवत्सप्रिय
त्वस्यचकारणं पुराकालेह्यभूर्विप्रःकिंतुतंनाप्यधीतवान् नाम्नात्वंवासुदेवोहिवेश्यास्वासक्तमानसः तस्मिन्ज
न्मानिनैवत्वंचकारसुकृतंकियत् मुक्तातुमद्व्रतंचैकंवेश्यासंगतिलालसः मद्व्रतस्यप्रभावेनभक्तिर्जातातवानघ प्रल्हा
दउवाच श्रीनृसिंहोच्यतांतावत्कस्यपुत्रस्यकिंव्रतंवेश्यायांवर्तमानेनकथंतच्चकृतंमया येनतद्विष्णुमाहात्म्यंवक्तु
मर्हसिसांप्रतं नृसिंहउवाच पुरावंतिपुरेह्यासीद्ब्राह्मणोवेदपारगः तस्यनामसुशर्मेतिबहुलोकेषुविश्रुतः ब्रह्मक्रि
यासुनियतंसर्वासुकिलतत्परः तत्परश्चासक्तः अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैरिष्टाःसर्वेसुरोत्तमाः तेनापिविद्यमानेनकृतंनो

दुष्कृतंकियत् तस्यभार्यासुशीलाचविख्याताभुवनत्रये पतिव्रतासदाचारापतिभक्तिपरायणा जज्ञिरेस्यांसुताः
पंचतस्माद्द्विजवरात्तथा सदाचाराःसुविद्वांसःपितृभक्तिपरायणाः तेषांमध्येकनिष्ठस्त्वंवेश्यासंगतितत्परः तयानि
षिध्यमानेनसुरापानंत्वयाकृतंसुवर्णंचाप्यपहृतंचौरैःसार्धंत्वयाबहु विलासिन्यागृहेनित्यंवसतोप्यविचारतः विला
सिनीवेश्या एकदातद्गृहेह्यासीत्तयासहमहाकलिः ततःकलहभावेनभोजनंनत्वयाकृतं अज्ञानान्मद्व्रतंकृत्वाव्रताना
मिदमुत्तमं त्वयाविरहयोगेनरात्रौजागरणंकृतं वेश्यायावल्लभंकिंचित्प्रज्ञातंनतयासह रात्रौजागरणेचीर्णेत्यक्ताभो
गमनेकशः व्रतेनानेनचीर्णेनमोदंतेदिविदेवताः सृष्ट्यर्थंहिपुराब्रह्माचक्रेह्येतदनुत्तमं मद्व्रतस्यप्रभावेननिर्मितंस
चराचरं ईश्वरेणपुराचीर्णंत्रिपुराणांवधार्थिना माहात्म्येनव्रतस्यास्यत्रिपुराविनिपातिताःअन्यैस्तुबहुभिर्देवैर्ऋषि
भिश्चपुरानघ राजभिश्चमहाप्राज्ञविहितंव्रतमुत्तमं एतद्व्रतप्रभावेनसर्वैसिद्धिमुपागताः वेश्यापिमत्प्रियाजाता
त्रैलोक्येसुखचारिणी ईदृशंमद्व्रतंवत्सत्रैलोक्येचातिविश्रुतं कलहेनविलासिन्याव्रतमेतदुपस्थितं प्रल्हादतेनते
भक्तिर्मयिजाताह्यनुत्तमा धूर्तयाचविलासिन्याज्ञात्वाव्रतमिदंमहत् कलहश्चकृतोयेनमद्व्रतंचकृतंभवेत् सावेश्या
त्वप्सराजाताभुक्ताभोगाननेकशः भुक्ताकर्मविहीनस्त्वंप्रल्हादविशसेमयि कार्यार्थंचभवानास्तेमच्छरीरपृथ
क्तया विधायसर्वकार्याणिशीघ्रंचैवागमिष्यसि यइदंव्रतमावश्यंप्रचरिष्यंतिमानवाः नतेषांपुनरावृत्तिर्मत्तःकल्प
शतैरपि अपुत्रोलभतेपुत्रान्मद्भक्तांश्चसुवर्चसः दरिद्रोलभतेलक्ष्मींधनदस्यचयादृशी तेजस्कामोलभेतेजोराज्या
र्थीराज्यमुत्तमं आयुःकामोलभेदायुर्यादृशंतच्छिवस्यच स्त्रीणांव्रतमिदंसाधुपुत्रदंभाग्यदंतथा अवैधव्यकरंतासां
पुत्रशोकविनाशनंधनधान्यकरंचैवज्ञातिश्रेष्ठ्यकरंशुभं स्त्रियोवापुरुषोवापिकुर्वंतिव्रतमुत्तमं तेभ्योददाम्यहंसौख्यं
भुक्तिमुक्तिसमन्वितं बहुनोक्तेनकिंवत्सव्रतस्यास्यफलंमहत् मद्व्रतस्यफलंवक्तुंनाहंशक्तोनशंकरः ब्रह्माचतुर्भिर्व

कैश्वनलभेन्महिमावधिं प्रल्हादउवाच भगवंस्त्वत्प्रसादेनश्रुतंव्रतमनुत्तमं व्रतस्यास्यफलंसाधुत्वयिमेभक्तिका
रणं स्वामिन्जातिविशेषेणत्वत्तःपापनिकृंतनं अधुनाश्रोतुमिच्छामिव्रतस्यास्यविधिंपरं कस्मिन्मासेभवेदेतत्क
स्मिन्वावासरेप्रभो एतद्विस्तरतोदेववक्तुमर्हसिसांप्रतं विधिनायेनवैस्वामिन्समग्रफलभाग्भवेत् ममोपरिकृपां
कृत्वाब्रूहित्वंसकलंप्रभो श्रीनृसिंहउवाच साधुसाधुमहाभागव्रतस्यास्यविधिंपरं सर्वंकथयतोमेद्यत्वमेकाग्रमतिः
शृणु वैशाखेशुक्लपक्षेतुचतुर्दश्यांसमाचरेत् मज्जन्मसंभवंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशनं वर्षेवर्षेप्रकर्त्तव्यममसंतुष्टिकारणं
महागुह्यमिदंश्रेष्ठमानुषैर्भवभीरुभिः कर्त्तव्यमितिशेषःतेनवैक्रियमाणेनसहस्रद्वादशीफलं जायतेमत्सखाएवम
नुषाणांमहात्मनां मानुषाणांमध्येजायतइत्यन्वयःमत्सखात्रतइतिशेषः स्वातिनक्षत्रयोगेचशनिवारेमहद्व्रतं सिद्धि
योगस्यसंयोगेवणिजेकरणेतथा पुंसांसौभाग्ययोगेनलभ्यतेदैवयोगतः सर्वैरेतैस्तुसंयुक्तंहत्याकोटिविनाशनं एत
दन्यतरेयोगेतद्दिनंपापनाशनं केवलेपिप्रकर्त्तव्यंमद्दिनेव्रतमुत्तमं अन्यथानरकंयातियावच्चंद्रदिवाकरौ यथा
यथाप्रवृत्तिःस्यात्पातकस्यकलौयुगे तथातथाप्रणश्यंतिसर्वेधर्मानसंशयः मद्व्रतस्यप्रभावेनमतिर्नस्याद्दुरात्मतः
विचार्य्येत्थंप्रकर्त्तव्यंमाधवेमासिमद्व्रतं नियमश्चप्रकर्त्तव्योदंतधावनपूर्वकं श्रीनृसिंहमहोग्रस्त्वंकृपांकुरुममोपरि
अद्याहंचविधास्यामिव्रतंनिर्विघ्नतांनय इतिव्रतग्रहणमंत्रःव्रतस्थेननकर्त्तव्यासंगतिःपापिभिःसह मिथ्यालापोन
कर्त्तव्यःसमग्रफलकांक्षिभिःस्त्रीभिर्दुष्टैश्चआलापान्व्रतस्थोनैवकारयेत् स्मर्त्तव्यंमेमहारूपंमद्दिनेसकलेप्सुभिःततो
मध्याह्नवेलायांनद्यादौविमलेजले गृहेवादेवखातेवातडागेविमलोदके वैदिकेनैवमंत्रेणस्नानंकृत्वाविचक्षणः मृत्ति
कागोमयेनैवतथाधात्रीफलेनच तिलैश्चसर्वपापघ्नैःस्नानंकृत्वामहामतिः परिधायशुचिवासोनित्यकर्मसमारभेत्
ततोगृहंसमागत्यस्मरन्मांभक्तियोगतः गोमयेनप्रलिप्याथकुर्य्यादष्टदलंशुभम् कलशंस्थापयेत्तत्ररत्नपल्लवग

नृ०र०
वै शा०
१२

भितम् तस्योपरिन्यसेत्पात्रंतंडुलैःपरिपूरितम् हैमींतत्रचमन्मूर्तिंस्थाप्याभ्यर्च्यतथैवच पलेनचतदर्द्धेनतदर्धा
र्द्धेनवापुनः यथाशक्तिस्तथाकार्याचित्तशाठ्यविवर्जिता पंचामृतेनसंस्नाप्यपूजनंचसमाचरेत् ततोब्राह्मणमा
हूयतमाचार्य्यमलोलुपं सदाचारसमायुक्तंशांतंदांतंजितेंद्रियम् तेनैवकारयेत्पूजांइच्छाशास्त्रानुसारतः आचार्य्य
पठनाद्धीमान्पूजांकुर्य्याद्यथाविधिः मंडपंकारयेत्तत्रपुष्पस्तवकशोभितम् ऋतुकालोद्भवैःपुष्पैःपूजयेद्यतमान
सःउपचारैःषोडशाभिर्मंत्रैर्नामभिरंकितैः ततःपौराणिकैर्मंत्रैःपूजनीयोयथाविधिः चंदनंशीतलंदिव्यंचंद्रकुंकुममि
श्रितं ददामितवतुष्ट्यर्थंनृसिंहपरमेश्वरइतिचंदनमंत्रः कालोद्भवानिपुष्पाणितुलस्यादीनिवैप्रभो पूजयामिनृसिं
हत्वांलक्ष्मासहनमोस्तुते कालागुरुमयंधूपंसर्वदेवसुवल्लभम् करोमितेमहाविष्णोसर्वकामसमृद्धये दीपःपाप
हरःप्रोक्तस्तमोराशिविनाशनः दीपेनलभ्यतेतेजस्तस्माद्दीपंददाम्यहम् नैवेद्यंसौख्यदंदेवभक्ष्यभोज्यसमन्वि
तम् ददामितेरमाकांतसर्वपापक्षयंकुरु नृसिंहाच्युतदेवेशलक्ष्मीकांतजगत्पते अनेनार्घ्यप्रदानेनसफलाःस्युर्म
नोरथाः पीतांवरमहाबाहोप्रल्हादाभयदायक यथाभूतार्चनेनाद्ययथोक्तफलदोभव रात्रौजागरणंकार्य्यंगीत
वादित्रनिःस्वनैः पुराणपठनैर्नृत्यैःश्रोतव्याचकथाशुभा ततःप्रभातसमयेस्नानंकृत्वाह्यतंद्रितः पूर्वोक्तेनविधा
नेनपूजयेन्मांप्रयत्नतःवैष्णवंतुचरेच्छ्राद्धंमदग्रेस्वस्थमानसः ततोदानानिदेयानिवक्ष्यमाणानिचानघ पात्रेभ्यं
स्तुद्विजेभ्यश्चलोकद्वयजिगीषया सिंहःस्वर्णमयोदेयोममसंतोषकारकः गोभूतिलहिरण्यानिदेयानिचफले
प्सुभिः शय्यासतूलिकादेयासप्तधान्यसमन्विता अन्यानिचयथाशक्त्यादेयानिममतुष्टये वित्तशाठ्यंनकर्त्त
व्यंयथोक्तफलमिच्छता ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यातेभ्योदेयाचदक्षिणा निर्द्धनैरपिकर्त्तव्यंदेयंशक्त्यनुसारतः सर्वेषा
मेववर्णानामधिकारोस्तिमद्व्रते मद्भक्तैस्तुविशेषेणकर्त्तव्यंमत्परायणैः मद्देशेयचराजानोजनिष्यंतिचमत्पराः

वैशाखमासप्रारम्भः